د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف عمومي ریاست

هنر

ART

اتم ټولګی

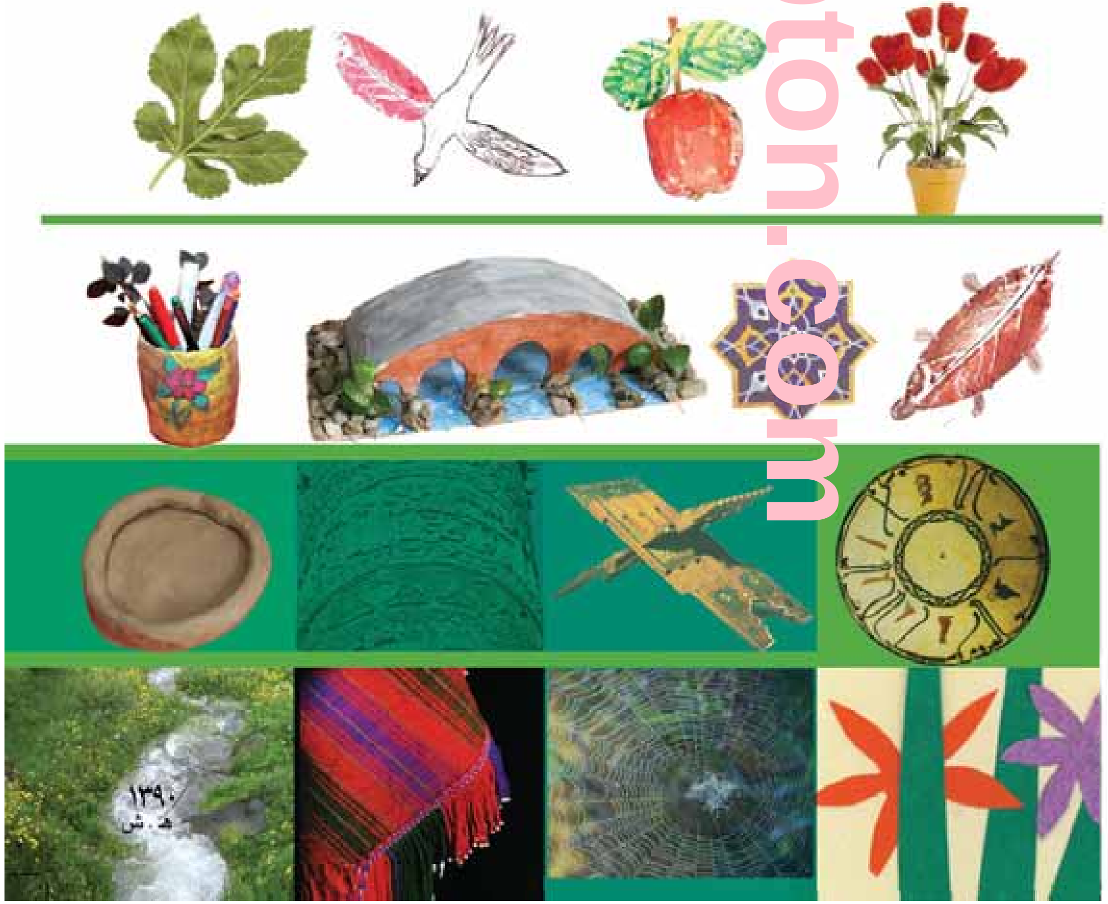

Ketabton.com

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري،
په بازار کې یې اخیستنه او خرڅونه په کلکه منع ده.
له سرغړوونکو سره قانوني چلند کېږي.

ISBN 978-9936-25-035-2

د پوهنې وزارت
د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د
روزنې او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

هنر

ART

اتم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ . ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلفان:

سیدانور میچنخیل دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی

محمد غالب الله یار د هنرونو د دیپارتمنت آمر

علمی او مسلکي اډیټ:

سید انومیچنخیل،دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی

پوهنمل عبدالحی فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د ژبې او ادبیاتو ادیتوران

عبد الحیّ (هاشمي) د علومو اکاډومی علمي غړی

مولف محمد سهراب دیدار

د پوهنې وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون ښوونکی

عاطفه شبنم عارفي د هنر ښوونکې

دیني، سیاسي او فرهنگي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې

د څارنې کمیټه:

ـ دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین

ـ دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول

ـ د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

دیزاین

رحمت الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستـــان دی — دا عزت د هـــر افـــغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی يې قهرمــــان دی
دا وطن د ټولو کـور دی — د بـــلوڅـــو د ازبکـــو
د پښتـــون او هزاره وو — د تـــرکمنـــو د تاجکـــو
ورسره عرب، گوجـر دي — پـــاميـريان، نورستانيـــان
براهوي دي، قزلباش دي — هـــم ايمـــاق، هم پشه يان
دا هيـــواد به تل ځليږي — لـــکـــه لمـــر پر شنه اسمان
په سينـــه کې د اسيـــا به — لـــکـــه زړه وي جـــاويدان
نوم د حق مو دی رهبـــر — وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، دوطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو، تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

لړلیک

	سرلیک	مخ
١	په سیایي ټکو انځورګري	١
٢	د افغانستان د هنر تاریخ (اسلامي دوره)	٣
٣	په طبیعي موادو ټاپه کاري	٧
٤	د مبارکۍ کارت او د پاکټ جوړول	٩
٥	د لیرېږ، نږدې اوریتم سره اشنا کیدل	١١
٦	د طبیعي منظرې انځورګري	١٥
٧	د جشنونو او ملي لوبو انځورګري	١٧
٨	له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول	١٩
٩	له اسلامي هنرونو سره آشنایي	٢١
١٠	له اسلامي ډېزاینونو څخه کاپي کول	٢٥
١١	دلیک دښکلا له هنر سره اشنایي	٢٧
١٢	د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي	٣١

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳	له اسلامي معمارۍ سره اشنايي	۳۳
۱٤	له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پل) جوړول	۳۷
۱۵	له اسلامي هنرونو سره اشنايي	۳۹
۱٦	له ختيو څخه د قلمدانۍ جوړول	٤۳
۱۷	له منياتورۍ سره اشنايي	٤۵
۱۸	د قرآنکريم د رحل جوړول	٤۷
۱۹	له افغاني هنرمندانو سره اشنايي	٤۹
۲۰	له افغاني هنرونو سره اشنايي	۵۱
۲۱	د افغانستان له ملي موزيمونو سره شنايي	۵۵
۲۲	د منابعو فهرست	۵٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱

د سيايي په ټکو انځور
آيا کله مو د اسمان په وريځو کې، اشنا شکل ليدلی دی؟

څو ځاځکي جوهري رنگ د يوه کاغذ پر مخ واچوئ، بيا خپل کاغذ قات کړئ او په لاس لږ څه زور پرې وکړئ. وروسته بيا کاغذ خلاص کړئ، هغو نقشو ته په ځير سره وگورئ او د کاغذ پاڼه له څو زاويو څخه وگورئ، تر څو په هغو کې آشنا نقشونه او انځورونه پيدا کړئ. کله چې رنگونه وچ شول د مناسبو خطونو په ورزياتولو سره هغه شکل چې تاسې په کې ليدلی دی بشپړ کړئ او هغه نوروته وروښيئ.

(۱- انځور) د سيايي هر ټکی چې د کاغذ پر مخ ږدئ کاغذ قات کړئ چې ورتـه شکل د کاغذ په بله برخه کې رامنځته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

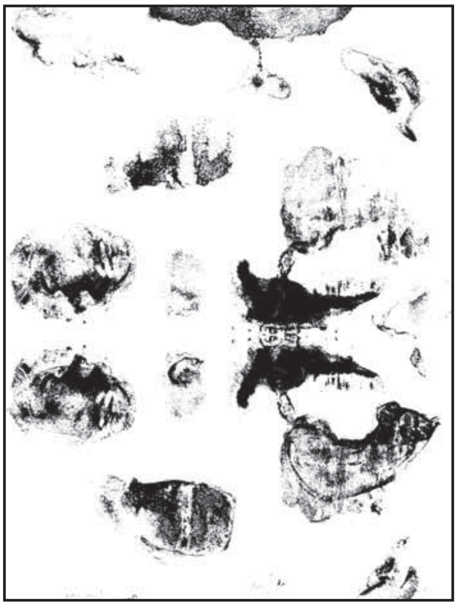

(۲ انځور) د کاغذ پاڼه په تورو لکو ډکه کړی او صبر وکړئ چې وچ شي او پر هغه باندې

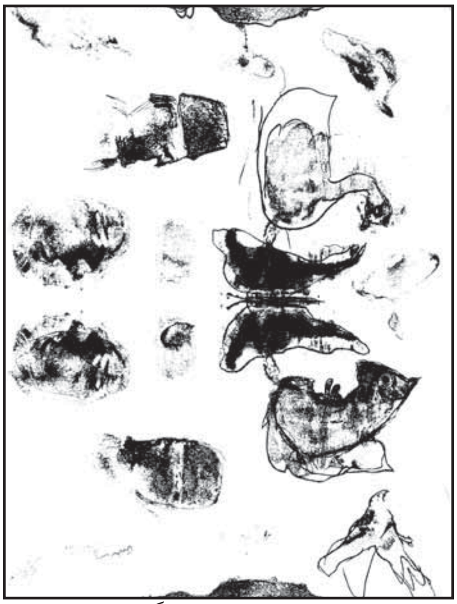

(۳ انځور) کاغذ هرې خواته وځرخوئ او ګورئ چې د خپلې خوښې شکلونه جوړ کړئ.

بیاهم انځورنو ته په ځیر وګورئ او نوي نقشونه پیدا کړئ او د خطونو په اضافه کولو نوی شکل انځور کړئ. دې کارته ادامه ورکړئ ترڅو د ټولو ټکو یا خاپونو څخه انځورونه جوړشي:

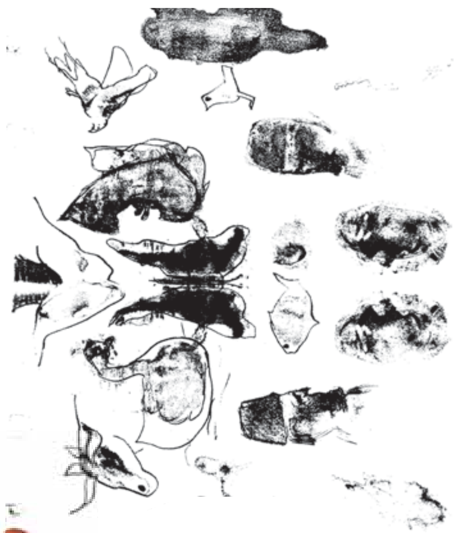

تمرین:

۱- د رسم شوو شکلو په اړه په خپل منځ کې سره وغږیږئ.

۲- په خپل کورکې د اوبه د پونه کولو (آب پاشی) په وخت کې کوم ناڅاپي انځورونه د ځمکې پر مخ وینئ، هغو ته پاملرنه وکړئ او وګورئ چې کوم اشنا شکلونه په کې لیدل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲

په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر د تاریخ سره اشنایي.

آیا پوهیږئ چې د افغانستان د اسلام نه مخکې او وروسته هنرونه څه توپیر لري؟

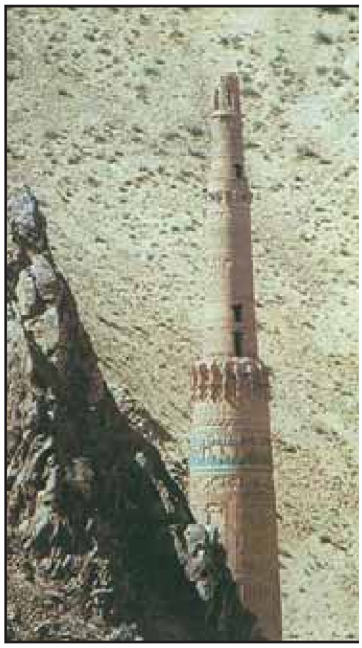

په افغانستان کې اسلامي ودانیود غزنویانو په دوره کې ډېره وده او پراختیا وموندله. د تاریخي منابعو په قول، چې د غزنویانو دوره د ودانیو، شکلو،مانیو او لویو جوماتونو دجوړېدو دوره بلل شوې ده چې د سلطان محمود غزنوي او د ده زوي (مسعود) د واکمنیو په زمانه کې په غزني او هرات کې جوړ شوي دي. اوس د دې ودانیو یوازې یوه برخه په ځای پاتې ده. د دې ابداتو په کنار کې په غزنی کې د (ایینې) ماڼې قصرونه او منارونه او په هلمند کې لښکری بازار د یادولو وړ دي د سلجوقیانو په دوره کې د امیرانو واکمنانو په هڅونه او د ځینو وزیرانو لکه (نظام الملک) په اشاره ډېرې لويې ودانۍ جوړې شوې دی.غوریانو هم دېرې لوېې ودانۍ جوړې کړي وي چې یوه بېلکه یې د (جام منار) دی چې ٦٤ متره لوړوالی لري، دا منار ځکه د ډېر ارزښت وړ دی چې د ښکلا لپاره یې خښتی اوکوفي خط باندې پر هغې ځینې لیکنې شوې دي دا د افغانستان د ډېرو مهمو اثارو څخه شمېرل کېږي، او د نړۍ د فرهنگي میراثونو په لیست کې هم ثبت شوي دي.

د هرات جامع جومات چې د سلطان (عیاث الدین غوري له خوا یې په هرات کې د بنسټ دبره کیښودل شوه. خو د بشپړیدو وکاریې د هرات د تیموریانو تر دورې پورې و رسیده.

(۲ انځور) د جام په منار ليکل شوی کتيبې.

د بلخ په غرب کې د (بابا حاتم) زيارت چې په هندسي انځورونو، ګلانو،بوټو، دکچ کاريو د ډيزانونو په ښکلا، کتيبو، او د قابونو په ښکلا ښکلی شوې لرغونتيايې له ۵۳ هـ ق کال څخه ېخوا ښودل شوی ده.په دغې دورې کې د ښکلا لپاره د ودانيو جوړولو زيات رواج درلود.

(۳ انځور) په افغانستان کې د جام منار ښکلاوې او کتيبې چې په سوره مريم پورې اړه لري.

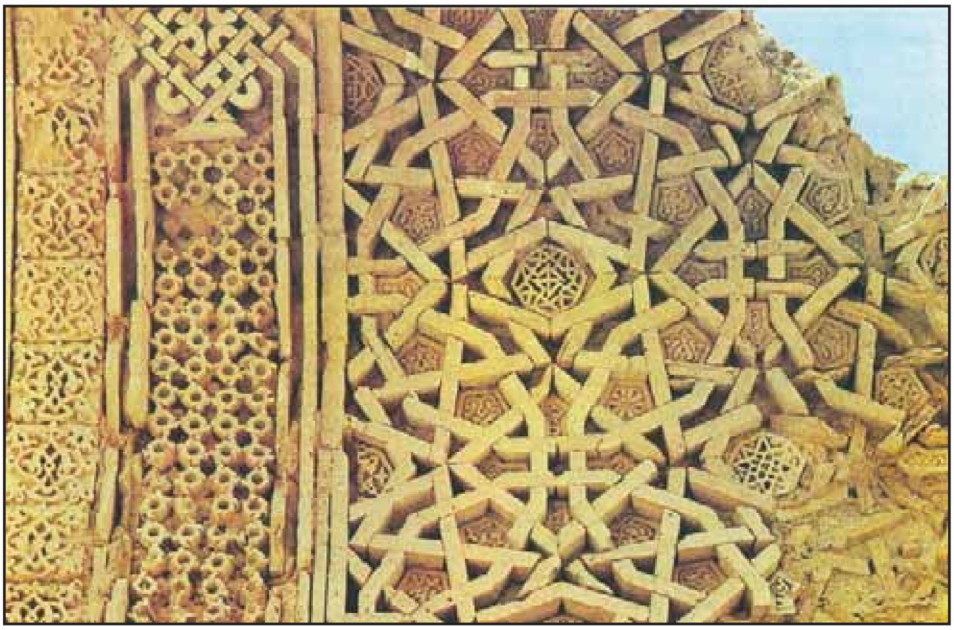

(٤ انځور) د بادغيس په قلعه نو کې د (شاه شهيد) په کنډوالو کې ځينې کاشي کارۍ په شپږمه او اومه هجري پيړۍ پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ودانیو جوړولو بهیر د چنګیزیانو د یرغل په دوره کې په ټپه ودریده، نو ځکه په دې اوږده دوره کې د تزئیني اثارو څخه نور څه پر ځای پاتې نه شول. له هغوی وروسته د تیموریانو دوره د لویوودانیو او په هغې کې د اسلامي هنرونو د انځورونو له پلوه یوه ډېره ځلانده، بډایه او غني دوره وه. په ځانګړې توګه په هرات کې د (شاه رخ) میرزا او (سلطان حسین بایقرا دورې او په افغانستان او هند کې د (بابر) دورې د یادولو وړ دي.

د دې دورو آثار په نهمه هجري پیړۍ کې د (ګوهرشاد بیګم) زیارت، د سلطان حسین بایقرا زیارت په لسمه هجري پیړۍ کې د شپږوښکلي شوو منارو((څلو)) سره د(خواجه عبدالله انصاري زیارت، د هرات ګذرګاه او نور زیارتونه او هم په بلخ کې د (حضرت علي کرم الله وجهه) زیارت چې د سخي په روضه مشهور دی. دا ټولې ځانګړتیاوې د تیموریانو دمعمارۍ دهنر ښکارندوی دي. د دې دورې نور اثار، لکه: د کندهار د سر پوزې په غره کې (چهل زینه) چې د تاریخ د لیکنې په اساس د .

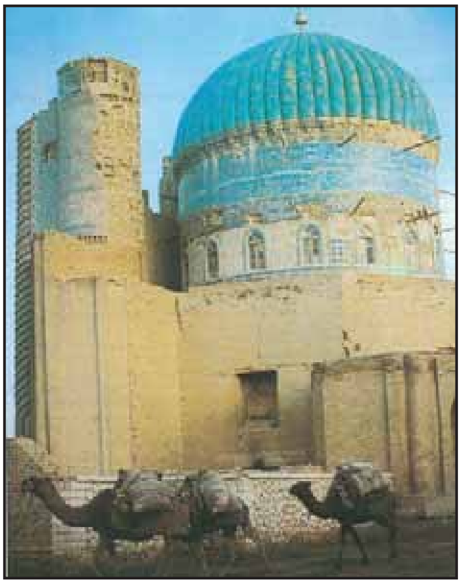

(۵ انځور)په نهمه هجري پیړۍ کې د (خواجه ابونصر پارسا قبر

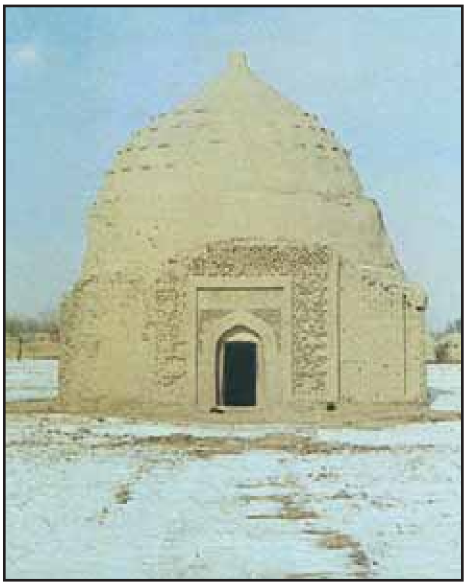

(٦ انځور په پنځمه او شپږمه هجري پیړۍ کې د بابا حاتم مقبره

(c) ketabton.com: The Digital Library

بابر پاچا، په امر له تراشل شوو تیږو څخه جوړه شوې ده چې اتیاوو کسانو تېږوتو ړونکو د نهو کالو په موده کې جوړه کړې ده. همدارنګه د بابر په وخت کې په کندهار، کابل، استالف او په شمالي او ختیځو برخو کې ډېر لوی لوی باغونه جوړ شوي دي چې ډېر مشهوري یې دادي: (علم ګنج)، شهرا را) دلکشا، چار باغ، د بابر باغ، د بګرامیو باغ، د صفا باغ، او د کوکب باغ او داسې نور.

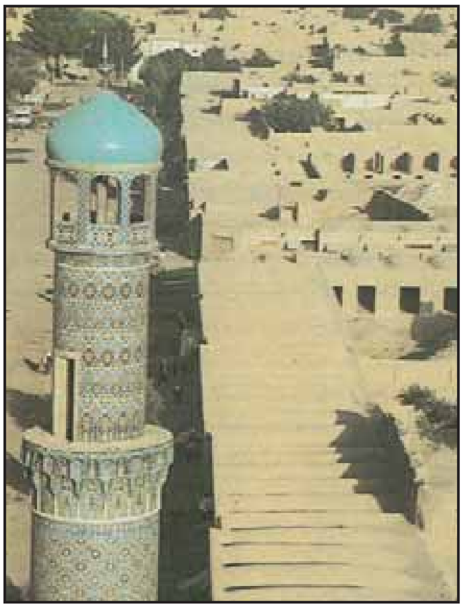

(۷ انځور) د هرات د جامع جومات منار

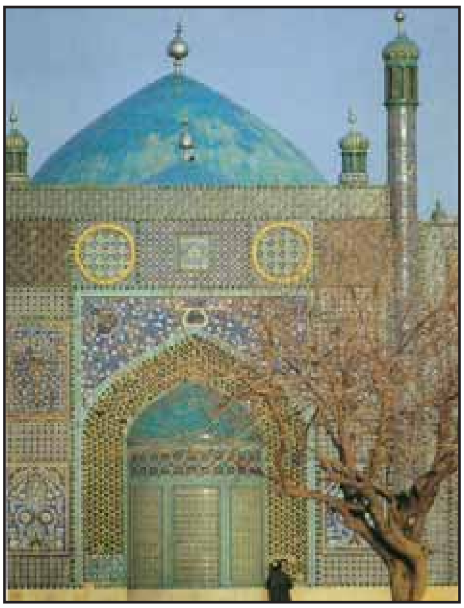

(۸ انځور) د حضرت علي (کرم الله وجهه) روضه

تمرین:

۱-ستاسې په چاپېریال کې د اسلامي دورې کومې ودانۍ تراوسه پاتې دي؟

۲-په اسلامي ودانیو کې له کومو موادو څخه کار اخیستل کېده؟

۳- په افغانستان کې د اسلامي دورې د ودانیو ډېرې مهمې ځانګړنې کومې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣

په طبیعي موادو ټاپه کول

آیا تر اوسه مو فکر کړی دی چې له کومو شیانو څخه د ټاپه کولو لپاره کار اخلئ؟

له رنگینو مهرونو څخه په کار اخیستنه ټاپه کول سرته رسیږي. مهرونه په دوو ډلو ویشل کیږي: تیارمهرونه او جوړ شوي مهررونه: طبیعي مواد چې ډېر شکلي جوړښتونه لري.کولی شو چې د ټاپه کولو لپاره له تیارو یا طبیعي مهرونو څخه کار واخلو. د الوتونکو بڼکې، ډبرې، صدفونه، دونو لښتې او پاڼې او ...... چې ډېر عجیبه او حیرانوونکي جوړښتونه لري. د هغوی په مرسته کولی شو. بېل بېل رنگه نقشونه لاس ته راوړو، همدارنگه کولی شو چې د میوو او سبو د عمودي اوافقي نیمولو او پریکولوڅخه گټه واخلو او له نیمې شوې برخې څخه چې په رنگ ککړه وي، د ټاپې لپاره کار واخلو.

د طبیعي موادو په ټاپه کولو کې د پدیدې بېلې سطحې باید په پام کې ونیول شي او د هغې له هر لورې څخه ټاپه جوړه کړئ. په دې ډول له بېلابېلو طبیعي جوړښتونو سره آشنا کیږئ او نوي انځورونه پیدا کوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په طبيعي موادو د ټاپې تر ســرته رســولو وروســته کله چې رنګونه وچ شول، په جوړشــوو انځورونو ، نوي او تازه رســمونه وکاږئ. بيا انځورونو ته په ځير وګورئ او د خطونو په ورزياتولو هغه په نوي شکل بدل کړئ.

(٢ انځور) په طبيعي موادو ټاپه کاري.

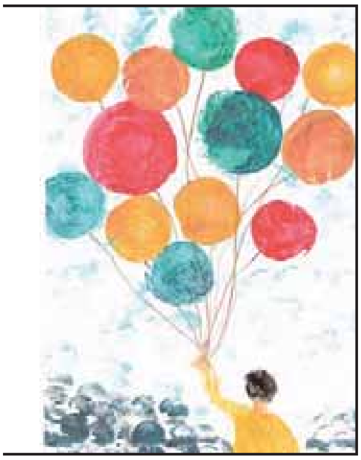

(٤ انځور) په طبيعي موادو ټاپې بشپړول.

(٣ انځور) په طبيعي موادو د ټا پې بشپړول او په هغې د نوو شکلونو جوړول.

تمرين:

ستاسې په چاپيريال کې چې کوم طبيعي مواد شته، هغو ته په ځير سره وګورئ، څه ډول يوه ښکلي ټاپه جوړولی شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴

د مبارکۍ کارت او دپاکټ جوړول

تراوسه مو څو ډوله د مبارکۍ کارتونه لیدلي دي؟

خلک په بېلو،بېلو ورځو او مناسبتونو د مبارکۍ کارتونه یو بل ته ورکوي، لکه: د میلمستیا کارت،د قرآنکریم د ختم کارت ، د کوچني اختر د مبارکۍ کارت، د لوی اختر د مبارکۍ کارت، د نوي کال د مبارکۍ کارت، د زېږېدنې د ورځې کارت د ښوونکې د ورځې کارت ...او نور د مبارکۍ کارتونه په بېلا بېلو کچواو اندازو او بېلا بېلو طرحو جوړېږي.سر بېره په هغو کارتونو چې په بازار کې پلورل کېږي، کولی شو لاسي کارتونه په ښکلې بڼه جوړ کړو. دکارت د جوړېدو لپاره باید موضوع وټاکل شي. وروسته یې اندازه طرح او د جوړولو لاره چاره وټاکل شي. لومړی یو سپین او یا رنګه مقوا کاغذ د هغه کارت چې تاسې په پام کې نیولی دی د هغه په شکل او اندازه پرې کړئ. د کاغذ منځ په پنسل او یا کوم شي باندې چې تېزه څوکه ولري، یو خط کش کړئ ترڅوله سم نیمایې څخه قات شي. لومړی د کارت په مخ خپله طرحه انځور کړئ.

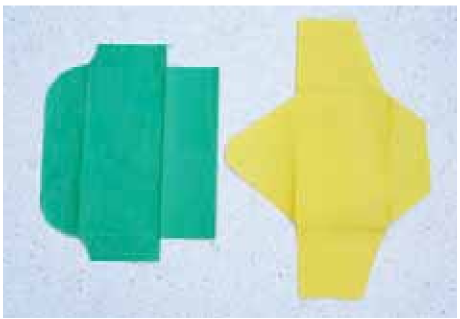

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغې د ښکلا لپاره له بېلا بېلو لارو څخه، لکه: انځورګري ، ټاپه کاري، د بېلا بېلو موادو نښلول یا رنګه کاغذونه د (کولاژ) د طرحې بشپړول او یا په هغې باندې د نورو مواد و نښلول او یا له څنګ په څنګ ایښودلو څخه کار واخلئ.

ځینې کولاژونه پنډ وي پام کوئ چې ستاسې کارت زیات پنډ نه شي او په پاکټ کې په ښه شان ځای شي. پام مو وي د کومې ورځې په مناسبت او یا هغه چاته چې تاسې کارت ورکوئ له روشونو او لارو چارو څخه یوه لاره د هغو د بشپړېدو لپاره وټاکئ . لومړی خپله طرحه د کارت په مخ انځور کړئ. د کارت مخ او د هغې د ننه برخه په ښکلیو انځورونو ښکلې کړئ. وروسته په ښکلي خط د کارت د لیکلو برخه ولیکئ. د کارت تر چمتو کولو وروسته کولی شئ هغه ته یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ. د پاکټ اندازه د کارت له اندازې سره په پام کې ونیسئ. دیوه پاکټ د جوړولو لپاره بېلا بېلې لارې شته. تاسې کولی شئ یو جوړ پاکټ خلاص کړئ او د پاکټ د جوړېدو طریقه ترې زده کړئ. او هم کولی شئ چې د پاکټ د جوړوو لپاره یوه نوې طرحه جوړه کړئ. د پاکټ د جوړولو ډېره اسانه لاره داده چې خپل کارت د یوه سپین کاغذ په منځ کې کېږدئ او بیا په پنسل باندې د هغې څلور طرفه تت او کمزوري خطونه وباسئ او په څلورو خوا وو یې مثلثونه رسم کړئ او بیا اضافي ځایونه بیاتې کړئ او د تتو خطو ځایونه قات کړئ او درې مثلثونه سره ونښلوئ، نو ستاسې پاکټ به تیار شي. پام مو وي چې د پاکټ د ننه برخه په څنډوپورې ونه نښلي وروسته بیا خپل کارت د پاکټ په د ننه کې کېږدئ او څلورم مثلث پرې قات کړئ او خپلو خپلوانو ته یې ورکړئ.

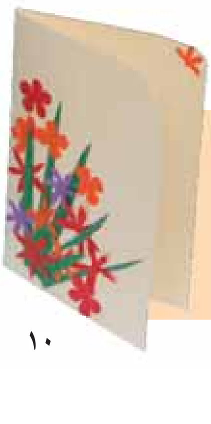

تمرین:

۱- دیوې ځانګړې ورځې په مناسبت یو کارت جوړ کړئ، طرحه، اندازه او د ښکلا طریقه یې په خپله خوښه وټاکئ.

۲- د کارت په اندازه یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ او خپل کارت په کې واچوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵

د تناسباتو، ليرې، نږدې او ريتم سره اشنايي.

په طبيعت کې د پديدو ترمنځ کومې اړيکې وينئ؟

تناسب: ايا د فيل او زرافې د بدن اندازې، د سرپو د سترګواو د پوستکي رنګ، ديوه ماشوم د لاس پوستکي او د يوه زاړه سړي د لاس پوستکي ته مو پام کړی دی؟ د برخو او اجزاوو تر منځ نسبت له يو بل سره او په هره

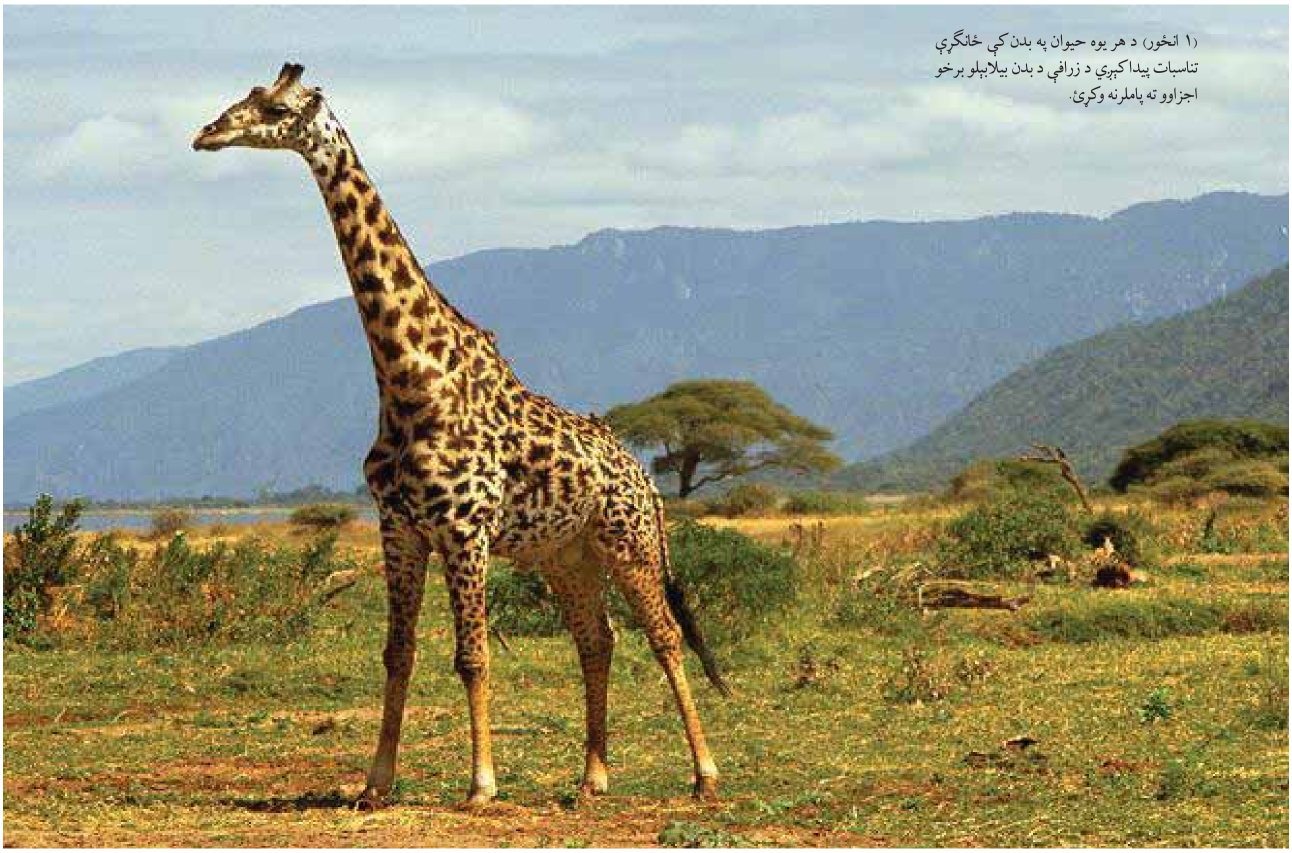

(۱ انځور) د هر يوه حيوان په بدن کې ځانګړې تناسبات پيداکېږي د زرافې د بدن بيلابيلو برخو اجزاوو ته پاملرنه وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدیده کې د هر یو جز نسبت ته تناسب وایي.په طبیعت کې زیات شمېر تناسبونه لیدل کېږي. په طبیعت کې هره پدیده ځانګړي تناسبونه لري. له همدې امله په طبیعت کې د خدای تعالی (ج) مخلوقات په هنري او د بشر په لاس جوړښتونو کې د تناسب او ایجاد معیار ګرځېدلی دی.
انسان د غرونو، تیږو، ونو ، ګلانو، حیواناتو، الوتونکو، کبانو او ......په دقیقه لیدنه خبرېږي، د توتي د بڼکود رنګونو تر منځ تناسب، د فیل په بدن کې د اجزاو ترمنځ تناسب (د فیل خړ توم (هاتي) اوږد شکل، پلن غوږونه، سر، بدن او د فیل لوي پښې) او د ونو داوږدوالي او پلنوالي تناسب په همدې ترتیب د انځورګرۍ لاسي کار، په خته کار، د حجمونو جوړولو او ..... د اندازو تر منځ تناسب، شکلونو او جوړښتونو ته اړتیا لري.
پر سپکتیو: (لریوالی او نږد یوالی) هغه شیان چې لېرې دي او هغه شیان چې نږدې دي څه توپیرونه سره لري؟ انسان د لېرېوالي او نږد یوالي په سبب شیان او طبیعي پدیدې، په بېلا بېلو بڼو ویني. د مثال په توګه که یو ځنګله ته له لېرې وکتل شي هغه ونې چې نږدې دي له رنګه ډکې د ډېرو جزییاتو سره لیدل کېږي او هغه ونې چې لیرې وي کم رنګه ، لنډې او جزییات یې نه تر سترګو کېږي، نو له دې امله اندازه او د اشیاوو لیدنه له نږدې او لېرې څخه توپیر کوي.

(۲ انځور) د بېلو بېلو ګلانو په رنګونوکې تناسب، د نباتاتو حیوانانو، کبانو، الوتونکو او حشراتو تناسب ته په غور وګورئ.

(۳ انځور) د حیواناتو په تن کې د بېلا بېلو سیمو د ونو شکل ، وریځو او غرونو ته پاملرنه وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٤ انځور) د جوارو د دانو د تکرار منظم ریتم ته پاملرنه وکړئ.

(٥ انځور) د غني په تارونو د ریتم تکرار ته پاملرنه وکړئ.

د اشیاوو او طبیعي پدیدو په کوچنیو او لویو انځورولو کولی شو لیرې او نږدې وښیو. همدارنگه په متضادو رنگو هم کولی شو لیرې او نږدې وښیو لکه: (تیره رنگونه د روښانه رنگو تر څنگ) هنرمندان د لیر یوالي او نږیوالي لپاره له بېلا بېلو لارو چارو څخه کار اخلي. تصویرونه وگورئ او د لېریوالي او نږدیوالي د بېلا بېلو لارو چارو په هکله سره وغږیږئ.

ریتم: ایا تر اوسه د شپو او ورځو او د کال د فصلونو تکرارته پاملرنه کړې ده؟
په طبیعت کې د پدیدو تکرار او بدلون یو ځانگړی نظم لري.
هنرمندان د هنر په بېلابېلو څانگو کې د کلمو، غږونو، شکلونو، رنگونو، او خطونو تر منځ تکرار او بدلون رامنځ ته کوي. ریتم کله منظم او کله نا منظم

(c) ketabton.com: The Digital Library

وی. منظم ریتم په طبیعت کې، لکه: د زړه د حرکتونو او په هنر آثاروکې، لکه: د کاشي کارۍ په انځور کې یا د قالینو او بدل منظم تکرار دی. د غیر منظم ریتم نمونې په طبیعت کې، لکه: د بحرد اوبو څپې، چې په بېلا بېلو فصلونو کې ډول ډول بدلونونه په کې رامنځته کېږي. نا منظم ریتم په هنري اثارو کې د خطاطی د الفبا په تورو کې لیدل کېږي چې د عمودي او افقي خطونو په یو ځای کېدو یې ځینې برخې زیاتې اوځینې نورې یې کمې وي او بېل بېل بدلونونه لري. نا منظم ریتم د سترې کوونکې تکرار مخنیوی کوي.

دبېلو بېلو رنګونو، جوړښتونو، خطونو، شکلونو نه په کار اخیستنه کولی شو چې په هنري تجسمي اثارو کې تناسب، ریتم او ښکلا منځ ته راوړو، هنرمندان د بېلا بېلو ریتمونو الهام له طبیعت څخه اخلي.

(٦ انځور) د وریځو تکرار په آسمان کې یو ځانګړی ریتم رامنځ ته کوي.

(۷ انځور) دګوره خر د خطونو ریتم ته وګورئ.

تمرین:

۱- د تناسب نمونې په شکلونو، رنګونو او اندازه په طبیعت کې پیدا کړئ او د هغو په هکله سره وغږېږئ.

۲- د خپلې خوښې له رنګونو څخه په یوه پاڼه کې یو ښکلی ریتم جوړ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د منظرې انځور ګري

ستاسي پر شاوخوا او طبيعت کې د ليدنې ښکلي ځايونه شته؟ له هغو کوم يو د انځور ګرۍ لپاره ټاکئ؟

دګلانو د ښتې، باغونه، ځنګل، دګودر غاړه، د طبيعت ډېرې ښکلې منظرې دا ټول د نقاشۍ لپاره مناسبې موضوعګانې دي. د طبيعت فضا د انځور ګرۍ له صفحې څخه ډېره لويه ده، خو کولی شو چې هغه په مناسبه اندازه وړوکې کړو او د انځور ګرۍ په پاڼه کې يې ځای کړو.

لومړی په خپل شـاوخوا کې يوه ښکلې منظره انتخاب کړئ. وروسته تصميم ونيسئ چې کومه برخه انځور کړئ.

(۱ انځور) د دې منظرې د انځورولو لپاره لومړی اوبه رسم کړی او بيا افق او بيا عرونه انځور کړئ.

(۲ تصوير) د دې منظرې په انځور ولوکې لومړی د لارې خطونه او ونې انځور کړئ.

پــه غور او دقت هغې ته وګورئ او بیا هر هغه شــی چې ډېــر لوی وي هغه انځور کړئ او وروسته د هغه په شاوخوا کې نور شیان ورزیات کړئ. ښه داده چې لومړی منظره په رنګه پنسل چې کم رنګه وي وباسئ، ځکه چې که کوم ځای د اصلاح وړ و، هغه ته بدلون ورکړئ. د انځورولو په وخت کې تناسبات، لېرېوالی، نږدېوالي او ریتم ته په طبیعت کې په کلکه پام وکړئ او هغه په انځور ګرۍ کې وښیاست.

کله مو چې طرحه بشــپړ شــوه، نو بیا د طبیعت رنګونه په ډېر دقت وګورئ. تاســې کولی شئ په خپل انځور کې له طبیعي رنګونــو څخه کارواخلــئ او یا د خپل احســاس د بیانولو لپــاره ذهني رنګونه د طبیعت په فضا کې وکاروئ. او کوښښ وکړئ چې په خپله نقاشۍ کې د رنګونو ورته والی او هم غږي وښیئ.

(٤ انځور) په دې منظره کې لومړی ونه انځور کړئ.

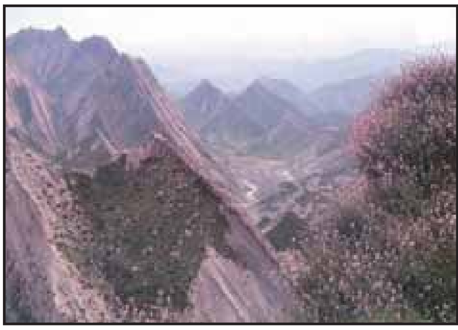

(٥ انځور) لومړی غرونه او بیا ونې انځور کړئ.

تمرین:

له ټولګي څخه د باندې د خپلې خوښې د منظرې په انځورولو پیل وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷

د جشنونو او ملي لوبو نقاشي

د ريښتيني ژوندانه کومې موضوعګانې د انځور ګرۍ لپاره ټاکئ؟

جشنونه او لوبې د انځورګرۍ لپاره کومې په زړه پورې صحنې لري؟

هر هېواد ځانګړي دودونه او رواجونه لري چې خلک يې په بېلا بېلو وختونو کې لمانځي. دا لمانځنې د موضوع د ارزښت ښکارندوی دي. ځينې رسمونه او رواجونه خصوصي وي چې په يوې يا څو کورنيو پورې اړه پيدا کوي، لکه: د واده مراسم او ځينې مراسم عمومي وي چې د هېواد هروګړي ته د ارزښت وړ وي او ټول خلک په کې خوښي ښکاره کوي، لکه: د افغانستان د خپواکۍ جشن چې هر کال د زمرې په ۲۸ نېټه لمانځل کېږي.

دا په افغانستان کې ملي جشن دی. په ۱۲۹۸ هـ ش کال کې د اعلیحضرت امان الله خان په مشرۍ او د افغان میړني ولس په سربښندنو افغانستان دهغه وخت له انګلیسي یرغلګرو څخه آزادشو. په دې ورځ ولس مشر او ولسي لوړ پوړي چارواکي د خلکو ترڅنګ د جشن په مراسمو کې برخه اخلي.

په ملي جشنونو کې داسې لوبې سرته رسیږي چې د ټولو لپاره په زړه پورې وي. له همدې امله دا ورځې د خلکو په زړونو کې د ډېر وخت لپاره پاتې کېږي چې ځینې برخې یې نه هیریدونکې دي. موسیقي غږول کیږي او هنرمندان د ازادۍ ځانګړې سندرې وایي.

د خپلواکۍ په جشن کې بېلا بېلې سپورتي لوبې ترسره کیږي چې یوه یې هم (نیزه بازي) ده. نیزه بازي په اس، نیزه او د لرګي په موګي باندې چې تقریباً پنځلس سانتي متره وي او په ځمکه کې ټکوهل کېږي. داسې ترسره کېږي چې ډول وهونکی ورته ډول وهي او نیزه باز پر اس سپور د موګي په لوري حرکت کوي. څومره چې موګي ته نږدې کېږي په همغه اندازه ډول وهونکی، هم تیز ډول وهي ترڅو نیزه باز موګي ته ورسیږي او دنیزې په سر د لرګي موګی پورته کړي، هغه نیزه باز چې په دوو وارو کې موګی پورته نه کړي، د لوبې بایلونکی شمېرل کېږي. دا لوبه په خلکو کې ډېر شور او زوږ رامنځ ته کوي.

تمرین:

۱- ایا پوهېږئ چې په افغانستان کې ملي جشنونه کوم دي؟

۲- هغه جشن او میله چې ډېر مو خوښیږي په هلکه یې سره خبرې وکړئ او د جشن هغه صحنه چې ستاسې خوښه شوې وي، انځور کړئ او ننداري ته یې وړاندې کړئ او په هکله یې سره وغږیږئ.

۳- ستاسې په ښار کې په جشن کې کوم رسم او دود تر سره کېږي؟ په دې ورځ کومې لوبې سرته رسوئ؟ په هکله یې سره وغږیږئ.

٤- په هغه ځای کې چې ژوند کوئ د لوبو په اړه یې پخپلو کې سره خبرې وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

٨

له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول.
کوم باطله مواد دحجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي؟

ډېر باطله مواد زموږ په شاوخوا کې شته چې د حجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي د دې موادو له ډلې څخه یو هم باطله کاغذدی. له باطله کاغذ څخه په بېلا بېلو لارو او روشونو حجمونه جوړوي چې یو هم له غونج شوي کاغذ څخه ګټه

اخیستنه ده. د دي کار لپاره تاسې هم کولی شئ چې د خپلې خوښې موضوع وټاکئ او د هغې د شکل او اندازې په هکله تصمیم ونیسئ. په بېلا بېلو رنګود باطله کاغذونو ټوټې را ټولې کړئ.

خپل لاسونه لږ څه لانده کړئ او باطله کاغذونه په دواړولاسونه کلك کړئ ترڅو ښه غونج شي او وروسته هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې وو په همغه ډول خپل غونج شوي کاغذونه تنظیم او د خپلې خوښې شکل جوړکړئ. کولی شئ حجم یو او یا څو ټوټې جوړ کړئ او د سکاشتیب په وسیله یې سره ونښلوئ.

(۲ تصویر) دغونج شویو کاغذو څخه یوه جوړه شوي مڼه

(۳ انځور) دغونجوشویو کاغذو برخې سره ونښلوئ او په لرګیو پورې چې د الوتونکي پښې دي، وصل کړئ.

(٤ انځور) وزرونه، لکۍ، مښوکه او سترګې یې په حجم پورې ونښلوئ.

تمرین:

یو مقوا ډبل کاغذ د دایرې په شکل جوړ کړئ. ترڅو کاغذي واړه شکلونه، لکه: (مرغی) له غونج شویو کاغذوڅخه جوړه او رنګه کړئ. دنخ د تار په واسطه هغه د دایرې په مرکز پورې څوړند کړئ بیا یې د کوټې له چت را وځروئ او که دا شکلونه کړکۍ ته نږدې وو، نو باد هغه ښوروي، حجمونه په حرکت راولي او ښکلا یې زیاتېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹

له اسلامي هنرونو سره آشنايي

آيا پوهېږئ چې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره څه توپير لري؟

د اسلام مقدس دين په عربستان کې چې د وحي د نازليدو ځای دی، را ښکاره شو. وروسته په ډېره بيړه د ختيځ له خوانه تر منځني ختيځ، چين او هند پورې او د لويديځ له خوا تر افريقا او هسپانيې پورې خپور شو. په دې پراخو سيمو کې يې د ډېرو ژبنيو، قومي، جغرافيايي، تاريخي او نورو توپيرونو سره سره يو شريک دين، تمدن او فرهنګ منځ ته راوړ چې اسلامي هنر يې له پايلو څخه دی.

مسلمانانو لومړی، د دوو معاصرو او لويو تمدنونو د هنرمندانو د(بيزانس او اسلامي نړۍ) له هنرونو څخه د اسلام د سپيڅلي دين د راښکاره کېدو په وخت کې د جوماتونو د جوړولو لپاره ګټه او چټه کړه. په نوو مسلمان شوو هېوادو کې د وخت په تېرېدو هنرمندانو هڅې وکړې چې د اسلامي عقيدو د بيانولو مناسب کالبونه په خپلو هنري آثارو کې پيدا کړي. اسلامي اعتقادات، لکه: د لوی خدای(ج) يووالی، د مخلوق يووالی (هم غږي) چې په قرآن عظيم الشان کې يې بيان راغلی

(۱ تصوير) د هرات په (ګذرګاه) کې د (خواجه عبدالله انصاري) په قبر د بسم الله الرحمن الرحيم ليکنه چې کاشي شوي ده.

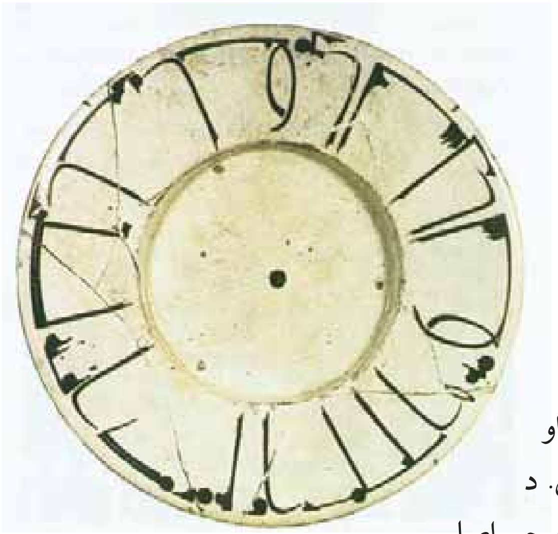

دی، په اسانتیا سره نه شوکولی چې په هنري آثارو کې یې وښیي. له همدې امله هنرمندانو د دایرې په څیر له هندسي سمبولیکو شکلونو څخه چې د (یوالی څرګندوی) دي په ښکلا ښکلو دیزاینونو په مرکزي نقطه باندې ټینګار وکړ چې د عالم د ښکلا ښکلو پدیدو یوالی او هغه حقیقت چې له شکلونو او ظاهري موجوداتو څخه ډېر لوړ دی، څرګند کړي. د دې نظر له مخې اسلامي هنر له مسیحي هنر سره چې اصلي موضوع یې د مسیح (ع) او حضرت بی بی مریمی د ژوندانه د ښکلا ښکلو صحنو څرګندونه کوي، ډېر توپیر لري. مسلمانو هنرمندانو د قرآنکریم لیکنه په ښکلي خط او د لویو ښکلو جوماتونو جوړولو (د جمعې او اخترونو د لمونځونو د اداکولو لپاره) په خپلو آثاروکې نظم ، تناسب، تعادل، هم غږي او ښکلا په وجود راوړل چې روحاني ښکلې خطي اثار، اسلامي معماري او د طراحی نمونې، د سفالي لوښوجوړول، فلزکاري د لرګیو لوښې، د ټوکر ټوټې ، قالینې اوکتاب جوړول یې نورې لاس ته راوړنې دي.

(۲ تصویر) د مصر د قاهرې په شمالی هدیره کې د (قایت بیګ) د قبر د ګنبدې ښکلاوې چې مملوکانویه کالو په دوره پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

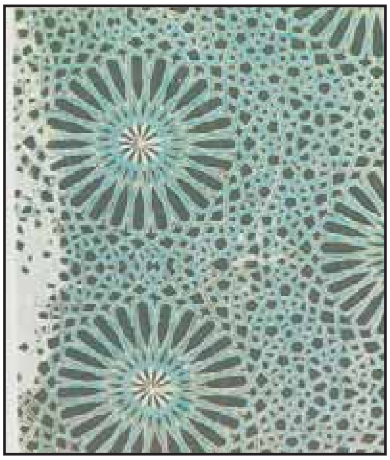

(٤ انځور) په اومه پیړۍ کې د (لاکارتای) د مدرسې د چت کاشي کاري.

(٥ انځور) په اومه هجري پیړۍ کې ډهلی ته نږدې د (قطب جومات) حجاري.

(٦ انځور) په لسمه هجري پیړۍ کې په ایران کې (سجاده ایي)قالینچه

د لرګیــو لوښــې، درخت ټوټې ، قالینــې او د کتابونو جوړول یې نــورې لاس تــه راوړنې دي. که څه هم په ننــۍ نړۍ کې دا نمونې د اسلامي هنر په طراحیو کې غور، دقت او ظرافت ګڼل کېږي، خو په هغو زمانو کې د بېلا بېلو وګړو د استفادې لپاره جوړې شوې وې چې ځانګړې ډیزاینونه یې درلودل. په اســلامي هنر کې د ډیزاینونو برخه له هنر ســره یو ځای شوه، ترڅو مســلمانان هره شیبه په نظم،ښکلا ،برابــرۍ او هم غــرۍ کې ژوندوکړي. د اســلامي هنر په نمونو کې سطحې ډېرې ظریفې او دقیقې په ښکلا پوښل شوې دي په اسلامي لومړنیو پیړیو کې هنري ښــکلا وې په هندســي طرحواو نقشونو کې ،لکه: د وښــو او بوټو شــکلونه (اشکال ګیاهي) او اسلامي ډیزاینونه (مارپیچي) شــامل وو. وروســته یې په کاشي کاریو، سفالي او فلزي لوښــو، د ټوکــر په ټوټو، قالینــو ، میناتوري د الوتونکــو، حیواناتو او انسانانو په انځورونوکې رواج وموند.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانو هنرمندانو په دې نمونو کې له طبيعت څخه په تقليد پيل وکړ او د شکلونو په ساده کولو کې يې له ظاهري شکل څخه ډډه وکړه، ترڅو د ليدونکي ذهن له واقعي نړۍ څخه بيل او معنوي نړۍ ته يې را وبولي، نو ځکه په قرآنکريم او جاى نمازونو باندې د انسان او حيوان تصويرونه نه انځوروي، په دې نمونو کې هندسي پيچلي خطونه او رنګونه په اسلامي ډيزاينونو کې د سترګو د حرکت سبب ګرځي چې د ليدونکي ذهن په يوه نقطه کې نه دريږي دا ريتميک حرکت د نقشونو په طراحۍ کې د رياضي په شان نظم ليدل کيږي، تعادل او هم غږي چې په نيول شوې او خالي فضا کې منځ ته راغلي دي په اثاروکې سربيره په ځانګړي شکل، حرکت، نظم، تعادل او همغږي را منځته کوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غږي، د نړۍ د يوالي څرګندونه کوي.

(۷ انځور) په څلورمه هجري پيړۍ کې په هسپانيه کې د (قرطبه) جامع جومات.

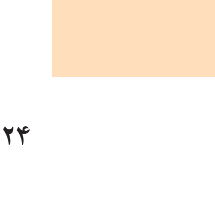

تمرين:

۱- د روښانې فضا او د ښکلا ورکولو په نقشونو سره وغږيږئ.

۲- د اسلامي هنر کومې نمونې موليدلي دي؟ د ډېروښکلونمونو په هلکه يې ځوليکې وليکئ.

۳- کومې هنرې ځانګې پيژنئ چې د مسلمانانو تر منځ دو د يزه بڼه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰

له اسلامي ډيزاينونو څخه کاپي کول

ايا د اسلامي ډيزاينونو د کاپي کولو په لاره چاره پوهېږئ؟

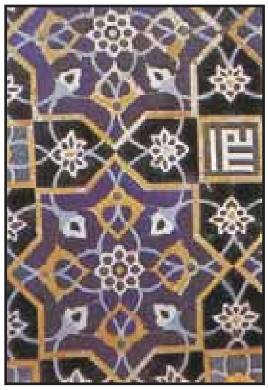

(۱ تصوير) په راولپنډۍ کې د (معي الدين .... د مقبرې کاشي کاري.

(۲ تصوير) طرحه د کاغذ په مخ پلي شوې ده.

د قالينې او کاشي د ښکلو ډيزاينونو د کاپي کولو لپاره لومړی د خپلې خوښې ډيزاين پيدا کړئ، وروسته په ترس کاغذ کې يې (شفاف کاغذ) کاپي واخلئ ترڅو وکولی شئ چې بل کاغذ ته يې وليږدوئ او بيا يې رنګه کړئ.

د طرحې د انتقال لپاره ښه داده چې ډيزاين د ميز پر سر انځور کړئ او په تخته يې کېږدئ او بيا دترس کاغذ ورباندې سربېره داسې ټينګ کړئ چې د کارکولو په وخت کې ونه ښوري. وروسته د ډيزاين خطونه په ډېر غور سره وباسئ. ښه داده چې لومړی د ډيزاين اصلي خطونه وکاږئ او وروسته يې جزييات رسامي کړئ. کله موچې ډيزاين بشپړ کړ، هغه له اصلي ډيزاين څخه جلاکړئ. اصلي طراحي ليرې کړئ او د ترس کاغذپه بل مخ واړوئ. ډيزاين د دويم ځل لپاره انځور کړئ، ترڅو د اصلي کاغذ د ټاپه کولو لپاره چمتو شي. لومړی لږ پنډکاغذ يا مقوا چې د رنګه کولو لپاره مناسب وي، د نقاشۍ د ميز په تخته د سکاشتيپ په وسيله يې څلور واړه څنډې ونښلوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ترس کاغذ په خپل اصلي مخ راواړوئ او په نښلول شوي ډبل کاغذ یې داسې ونښلوئ چې کونجونه یې سره برابر وي، ترڅو کلک شي.

(۵انځور) یوه بله مرحله.

یووار بیا هغه خطونه چې د ترس په کاغذ معلومیږي انځور کړئ، ترڅو ډیزاین له ترس کاغذ څخه ډبل کاغذ ته ور ولیږدوي. ورو، ورو د ترس کاغذ له ډبل کاغذڅخه جلا کړئ او وګورئ چې ډیزاین په بشپړه توګه ډبل کاغذته انتقال شوی دی او که نه؟

که ستاسې ډیزاین بشپړ، نو په هغه صورت کې د رنګه کولو لپاره چمتو دی.

لومړی له ابي رنګونوڅخه یو ډیر تیاره رنګ جوړکړئ او هغه ځایونه چې تیاره معلومیږي، رنګه کړئ او بیا له روښانه رنګونو څخه رنګونه جوړ کړئ او په خپلو ځایونو کې یې وکاروئ، ترڅو رنګول بشپړ شي.

وروسته کاغذ له میز او یا د نقاشی له تختې څخه جلا کړئ او هغه په شیشه یې قاب کې کېږدئ.

(٤ انځور) اخري مرحله.

تمرین

له یوه اسلامي ډیزاین څخه یوه ښکلی کاپي جوړه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

11

د لیک د ښکلا له هنر سره اشنايي.

«من كتب بسم الله الرحمن الرحيم مجودة تعظيماً الله غفرالله له.

څوک چې د الله د درناوي په خاطر بسم الله الرحمن الرحيم په ښکلي خط وليکي الله تعالی به هغه وبخښي.

د ښکلي ليکلوهنر د اسلامي لومړيو پيړيو لومړنۍ پديده ده چې د اسلام د سپيڅلي دين له خپريدو نه وروسته يې په مکه معظمه کې پراختيا او پر مختيا ومونده. د سواد زده کړه پيل شوه او لومړني قرآن کريمونه په ((کوفي خط))

(۱ انځور) د ياقوت المستعصمی امضاء)

وليکل شول. اسلامي حسن خط د قرآنکريم او نبوي احاديثو دليکلو په خدمت کې و چې مسلمانانو ته يې ډېر ارزښت درلود.

د هغو ی د هڅوپه نتيجه کې يې د الهي کلام لپاره يو په زړه پورې هنر چې د هغې د ښکلا ارزښت يې درلود، مينځ ته راوړ. د حضرت محمد الرسول الله (ص) له وفات نه وروسته امير المومين حضرت ابوبکر صديق (رض) او حضرت عثمان (رض) ته دنده وسپارله چې د قرآنکريم نسخې را ټولې کړي او د حافظانو په مرسته يې مقابله کړي او په واحد شکل يې وليکي.

د قرآنکريم په ليکلو سربېره د قرآني آياتونو، حديثونو ،دوعاگانو او مبارکو نومونو بېلا بېلو ليکنې په ودانيو ، په ځانگړې ډول په جوماتونو، منبرونو، دروازو، سفالي لوښو، فلزاتو او د ټوکر په ټوټو رواج وموند دا خطونه يا ليکنې له هندسي ډيزاينونو سره د ښکلا لپاره په اسلامي هنر کې کارول کيدل.

(۲ انځور) د نهمې هجرى پيړۍ په دويمه نيمايي کې د قرآنکريم د دوو لمړنيو صفحويه نازک نخودي کاغذ په نسخ خط ليکل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دریمه هجري پېړۍ کې (ابن مقله بیضاوي) د لیکونو د اسانه کولو لپاره له کوفي خط څخه نوي لیکونه راویستل، لکه: د (نسخ) لیک د وخت په تیریدو سره بشپړ او ښکلا یې هم زیاته شوه او له هغه وروسته تر اوسه پورې ټول قر آن شریفونه په نسخ خط لیکل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲ انځور) د فاتحه سورت د میر عما دحسیني هراتي لیکنه.)

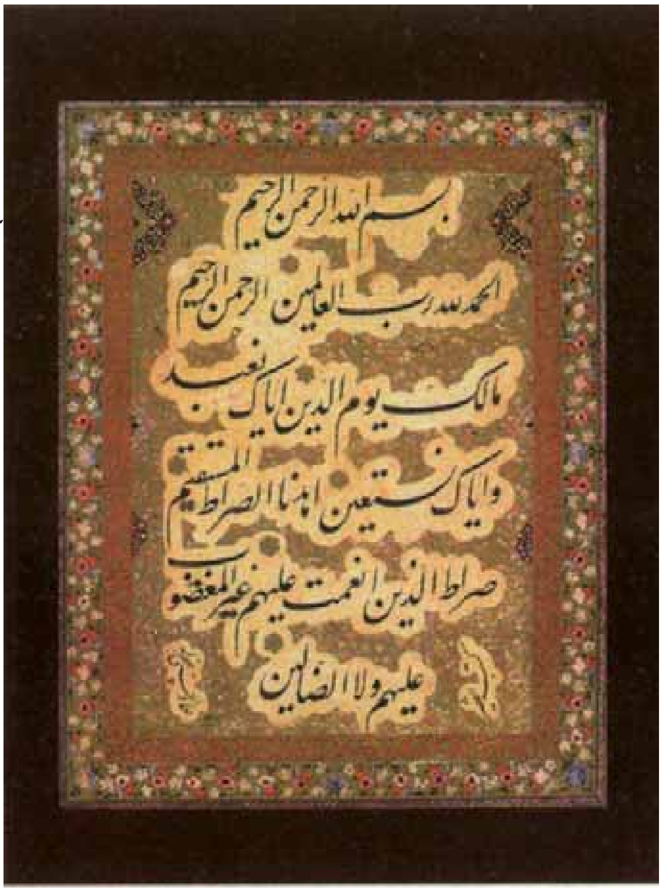

ابن مقله د نسخ په لیک کې نور بدلونونه هم راوستل چې په پایله کې یې د ثلث خط منځ ته راوړو.وروسته نور نوې لیکونــه، لکه: ریحان او محقــق د قرآنکریم د ســورتونو د عنوانونــو لپــاره او د توقیع خط چــې قاضیانو به د اســنادو پــه لیکلو کې ترې کار اخیســت د (رقاع) خط د فرمانونو، رقعو او د کتابونــو د عنوانونــو دلیکلــو لپــاره او د ولایتونــو حاکمانو په دې خــط لیکنې کولې.
د نســخ او ثلث خطونو په منځ ته را تګ سره په اســلامي هېوادونو کې د الهي کلام لیکنې په ډېره ښکلې بڼه سرته رسیدې. هنرمندانو د پاڼو، لیکنو ، ښکلا، قرآنکریم لومړیو پاڼو، د سورتونو د پای علامې او د کتابونود ټوکونو په جوړیدنه کې مرسته کوله. د ابن مقله وروسته د خط هنرمندانو اســلامي لیکونه لوړو پوړیو ته ورســول، لکه: (د ابن بواب (چې د نسخ خط قانونمندي یې مشــخصه کړه) ، (یاقوت مســتعصمي (چې بېل بیل خطونه یې ډېر ښکلي لیکل) او(احمد نیریزي) چې دخط په ښکلا او پیاوړتیا کې یې ســاری نــه درلود.) اتمه هجري پیړۍ د خط د ښــکلایوه ډېره ښــه دوره وه د خط په ښــکلا ســربېره د دې پیړۍ هنرمندانو

نـوي ليكونه، لكه: د (تعليق) (خط چې د توقيع او رقاع خطونو له تركيب څخه منځ ته راغلي دي د (نستعليق) چې د (نسخ او دتعليق له خطونوڅخه جوړشوى دى). او د شكست خط يې وكاراوه . د نستعليق ليك په اسلامي دوره كې وروستنى پړاو دى.په دې ليك ډېرو خطاطانو ليكنې كړې دي، لكه: (مير علي هروي) او (ميرعما (حسيني) چې ليك يې د كمال لوړې درجې ته رسولى دى.هنرمندانو بېل بېـل اسـلامي خطونـه پــه ديوالونــو، ودانيــو، دروازو، د منبرونــو په ديوالونــو، د قرآنكريم په رحلونو په ډول ډول لوښو او ټوكرانو باندې كارولي دي.

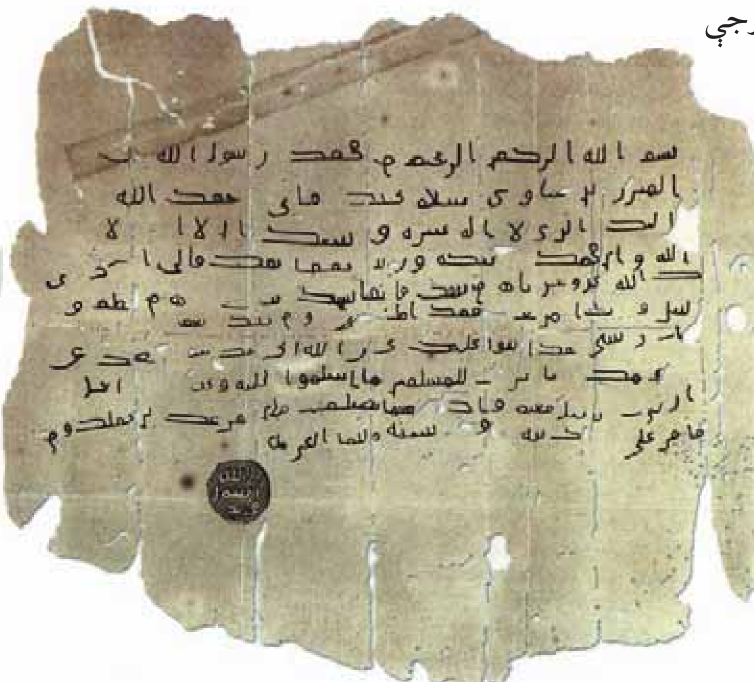

(٤ انځور)

تمرين:

١- د ښكلي ليك نمونې مو په كومو ځايونو كې ليدلي دي؟

٢- د نامتوجوماتونو دروازې او د خلكوكورونو ته ځير شئ او ووايئ چې له كومو موادو څخه جوړشوي دي؟

٣- هغه وسيلې چې په خپلو شاوخواكې وينئ، كوم اسلامي ښكلى ليك په كې كارول شوى دى؟

٤- آيا ستاسې په ښاراو ياكلي كې نامتو خطاط شته؟ په دې هكله معلومات وړاندې كړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲

د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي کول.

ایا غواړئ چې له (بسم الرحمن الرحیم) څخه کاپي جوړه کړئ او په خپل کورکې یې وځړوئ؟

مسلمانو خطاطانو الهي آیتونه په ښکلې بڼه لیکلي دي. د بسم الرحمن الرحیم څو نمونې مو په کتابونو، دټلویزیون په صفحه او د جوماتونو په دیوالونو لیدلي دي؟

د نیمې تختې کاغذ په اندازه د بسم الله یو ښکلی تصویر پیدا کړئ او د بسم الله دکاغذ په اندازه د ترس کاغذ (روښانه کاغذ) راواخلئ او د بسم الله په سرېې داسې ونښلوئ چې ونه ښوریږي. هیرمو نه شي چې د بسم الله د لیکو په وخت کې باید اودس وکړئ. د بسم الله لیکل د لسم درس په شان کاپي کړئ.

اصلي کاغذ د نقاشۍ د میز په تخته باندې په سکاشټیپ ونښلوئ. د دې لپاره چې د کار کولو په وخت کې ونه ښوریږي او بل دا چې کاغذ د ابي رنگونو د استعمالولو په وخت کې پړسیږي له وچیدو وروسته به رنگونه بیا خپل اصلي حالت ته راوگرځي. د رنگه کولو لپاره لومړی ډېره تیاره سیایي انتخاب کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مویک قلم په اوبو لوند کړئ او د آبی رنګونو دخپلې خوښې په رنګ یې ککړ کړئ وروسته مویک قلم د رسامۍ په پلیټ (مناسب پلاستیکي لوښي، لرګیو، فلزي شیشه یې لوښو او یا د ابي رنګونو د قوتۍ په سرپوښ ومښئ، ترڅو رنګ او اوبه ښـه سره ګډاو ترکیب شي. که رنګ ټینګ (غلیظ) وي او په مویک پورې نښلي د دویم ځل لپاره یې په اوبو کې غوټه کړئ. ترڅو ټینګوالی یې د کارولو وړشي.

ستاسې تیار شوی رنګ د مویک قلم په واسطه د کاغذ پر مخ کېږدئ او په ډېر غور او دقت رنګونه د اصلي خطاطی په شان په خپلو ځایونو کې په کار یوسئ. کله مو چې د بسم الله سطحه له رنګ ډکه کړه. بل رنګ جوړ کړئ. کله چې پخوانی رنګ وچ شو. نوی رنګ پرې وکاروئ. د بل رنګ د کارولو په وخت کې خپل مویک په اوبو کې ووهی، ترڅو پخوانی رنګ په بشپړ توګه پاک شي. رنګونه له تیاره څخه د روښانه رنګ په لور په خپلو ځایونو کې وکاروئ، ترڅو د کاغذ پر مخ مولیک بشپړ شي.

د کار تر بشپړیدو او وچیدو وروسته د میز او یا د رسامۍ له تختې څخه یې جلا کړئ او په شیشه یې چوکاټ کې یې پخپله کوټه کې وځړوئ.

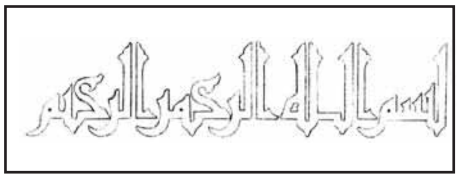

تمرین:

د بسم الله الرحمن الرحیم یوه ښکلې نمونه پیدا کړئ او د هغې یوه کاپي جوړه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳

له اسلامي معماري سره اشنايي.

ايا غواړئ چې (لااله الا الله وحده دينه الا سلام و محمداً عبده و رسوله) کاپي کړئ او په خپل کور کې يې وځړوئ؟

حضرت محمد الرسول الله (ص) د معراج د شپې په هکله وايي چې يوه ډير لويه گنبده مې وليدله چې له سپينو مرواريدو څخه جوړه شوې وه چې په څلورو ستنو په څلورو کنجو ولاړه وه او په هغې کې ليکل شوي وو چې (لااله اله الله وحده دينه الاسلام و محمداً عبده ورسوله) دا روايت د هرې اسلامي ودانۍ روحاني نمونه ده. له مراکش څخه د اناتولي تر لويديځ په ترکيه او د البرز او د مازندرانو د شنو درو نه تر هندوکش، سپين غره، هرات، غور اوبلخ زمو په گران هېواد کې شتون لري چې د معماري له نظره سره ورته والي لري او د طبيعی چاپيريال د ښکلا وو سره په هره سيمه کې همغږي لري. د اسلامي معماري هنري آثار د مسلمانانو ترمنځ دهمغږۍ نمونه ده. د طبيعي چاپيريال د همغږي سربېره د ودانيو د بېلا بېلو برخو ښکلا وې هم سره ورته والي لري. تاريخي ابدات که څه هم د جومات په د ننه او يا باندنۍ برخه کې وي او يا په کوم شخصي کور کې وي، په هغوی

انځور د صفويانو په دوره کې په اصفان کې يو لوی اوښکلی ...ومات چې لرې ليدل کېږي.

(۱ انځور)

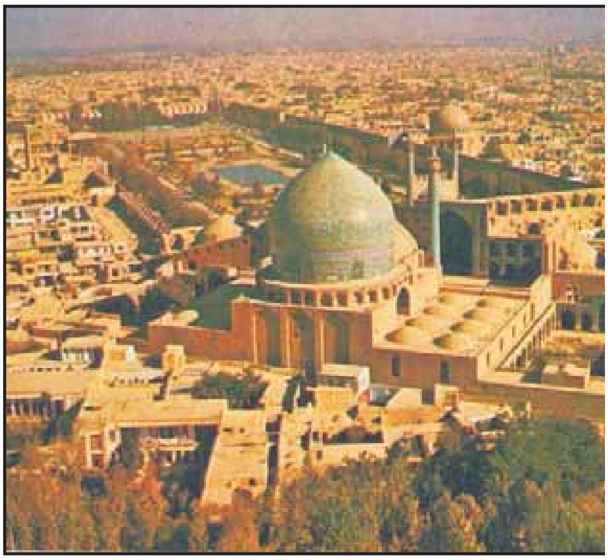

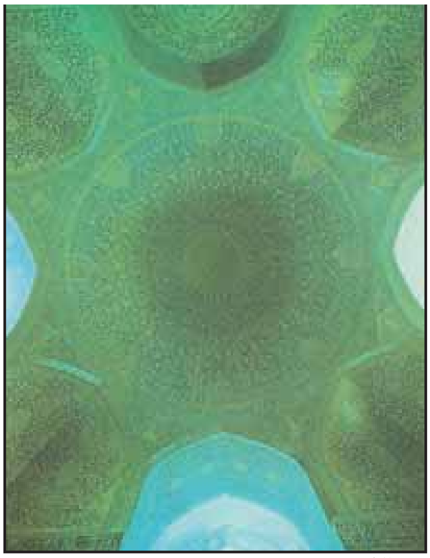

(۲ انځور)

(۳انځور) د ترکیې د استا نبول په جومات کې لویه مرکزي ګنبده

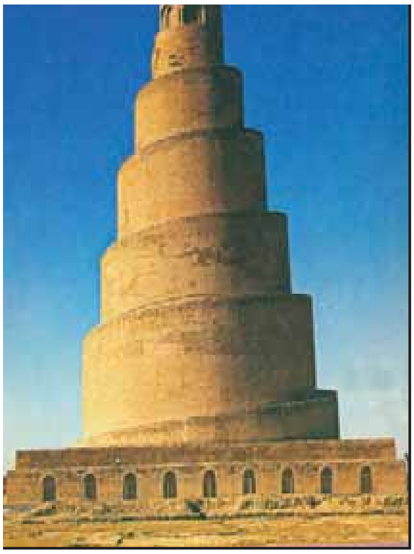

(٤ انځور) د دریمي هجري پیړۍ په سر کې د اسلامي نړۍ د عراق د سا مرا لوی جومات چې مناری یې پنځوس متره لوړوالی لري.

کې د ارامتیا او همغږۍ قانون حاکم دی.

د ودانۍ ټینګښت او تعادل په متقارنو طرحو (له دواړو خواو نه یو شان نسبت هغه محورته چې په منځنې برخه کې دی)، لکه: د یو ې ګنبدې ښي او چپ اړخونه چې سره یوشانته دي) جوړ شوي دي او د ودانۍ د فضا طراحي داسې شوې ده چې انسان ته ارامتیا او تعادل وربخښي.

اسلامي ښارجوړونه، کورونه، جادې، بازارونه او دښاري ژوندانه نورې اجزاوې داسې طراحي کیدې چې له طبیعي عواملو څخه ډیر زیات کار واخیستل شي. د مثال په توګه په ښاري اسلامي معماری او ودانیو کې له نور او رڼا څخه ګټه اخیستنه داسې وه چې له یوې خوایې انسان د پاک خدای په فکر کې اچوو او له بلې خوا د طبیعي روښنایي وسیله او د ودانۍ د تودخې منبع وه. د اسلامي معمارۍ هنري آثار په دوو ډلو ویشل کېږي:

۱- معماري، مذهبي ودانۍ، لکه: جومات، مدرسې او قبرونه او ....

۲- د نورو ودانیو معماري، لکه: کور، مانۍ، باغونه، کاروان سرایونه، حمامونه، بازارونه، پلونه او ....

د اسلامي معمارۍ ډیرې مهمې نمونې جوماتونه دي.

مسلمانانو د جوماتونو د جوړولو د ښکلا لپاره چې د لوی خدای(ج) د سجدې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ځای دی د قرآنکریم له آیتونو څخه په ډېره ښکلې بڼه د ډېر دقیق هندسي تناسب له لیکلوڅخه ګټه اخیستله. د جومات د ودانۍ نقشه په ټوله اسلامي نړۍ کې یو شان ده سربېره پر هغې جزییات او ښکلاوې یې هم یو شانته دي.

د جومات د ودانۍ ټول بعدونه له دایرې څخه لاس ته راځي. کله چې د جومات چت جوړشي، نو په هغې باندې ګنبده جوړېږي. ګنبده په بېلو بېلو شکلونو جوړیږي چې ډېرې مشهورې یې له منحني خطوڅخه چې نیمې کرې ته ورته والی لري، جوړې شوي دي.

په جوماتونو سربېره ګنبدې په زیارتونو هم راوج درلود. په زیارتو جوماتونو کې منارې دګنبدو په څنګ کې جوړیدې چې د منارو منځ به مارپیچي و او اذان کوونکي به د منار پورتنۍ برخې ته پورته کیدل او اذان به یې کولو چې ټولوخلکو به هغه اوریده.

په اسلامي نړۍ کې د منارو ښکلاوو ځانګړې بڼه درلوده په لومړي سرکې منارې د مکعب په شکل جوړیدې، خو وروسته یې د استوانې شکل رواج ووموند. د منارو د ښکلا لپاره په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې له بېلو بېلو روشونو او طریقو څخه کار اخیستل شوی دی.

چې دا ښکلا وې دګنبدې له ښکلا وو رامنځته کېدې. د جومات په د ننه کې فضا داسې طراحي کیدله چې د لوی خدای(ج) عظمت په ټولو برخو او د انسان په احساس باندې اغیزه وکړي. دګنبدې په داخلي برخه کې د قرآنکریم آیتونه نقشونه او ښکلا وې د دیوالونو تر مرکزي نقطې پورې لیدل کېږي. په دې ټولو کې د محراب ښکلا ځانګړې ارزښت لري.

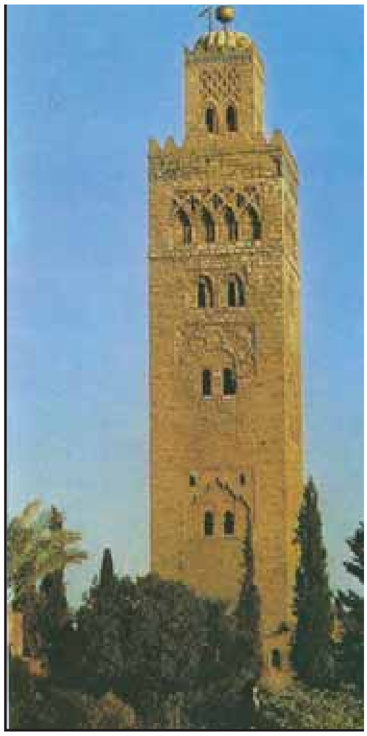

(۵ تصویر)په مراکش کې دکتوبیه دجومات مناره چې د (موحدون) په دوره کې پای ته ورسیده

(٦ انځور) د هند په آګرا کې د (اعتمادوله) د قبرمنارې چې په ۱۵ هـ ش پېړۍ کې جوړې شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

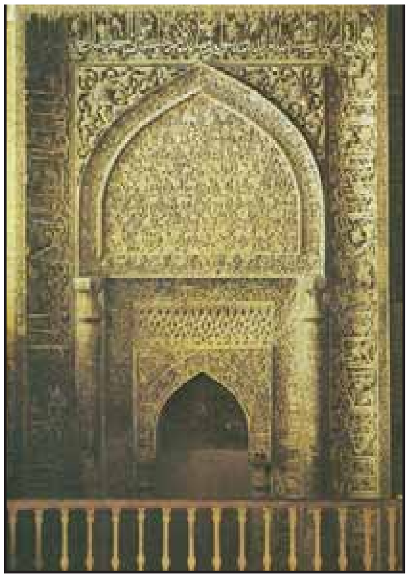

(۷ انځور) د اصفهان د جامع جومات محراب په ۷۱۰ هـ ق کال کې.

(۸ انځور) په مراکش کې د (بن لوسف مدرسې محراب په لسمه پېړۍ کې.

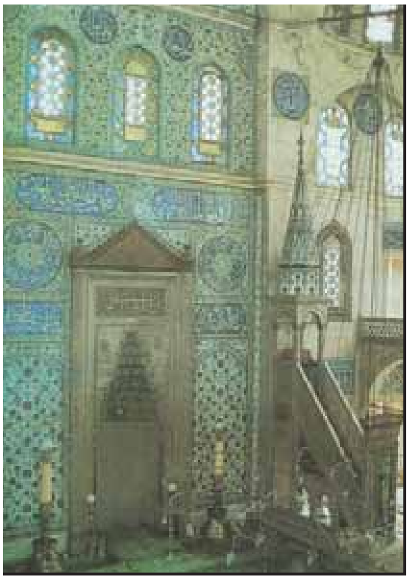

(۹ انځور) د ترکيې په استانبول کې د (سوکولو) جومات محراب او منبر په لسمه هجري پېړۍ کې.

(۱۰ نځور) د مصر په قاهره کې د (مؤيد) د جومات منبر.

محراب د قبلې لورى ښيي او ټول مسلمانان د لمانځه پر مهال محراب ته مخامخ درېږي. له دې امله په هر جومات کې محراب ته ډېرې ښکلې ښکلاوى ورکوي.

په زیاتره جوماتونو کې د محراب ترخنګ منبرونه د جماعت د امام لپاره جوړ شوى دي چې د وغظ په وخت کې وليدل شي او غږ يې واوريدل شي. د وخت په تیریدو سره کله چې منبرونه له لرګي څخه جوړ شول په ټولو اسلامي هېوادو کې يې رواج وموند.

د منبرونو په طراحۍ او ښکلا کې ډېر توپيرونه ليدل کيدل خو په کلي ډول هر څومره چې د مسلمانانو هنري ذوق په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې د معمارۍ بېل بېل سبکونه منځ ته راوړي وو، خو له روحاني فضا سره یې ډېر ژور اوګډپيوند درلود. دا جوماتونه په هسپانيه کې د قرطبه جومات په ايران کې د اصفهان جومات، د هرات جامع جومات، دهند جومات او په نورو اسلامي هېوادونو کې جامع جوماتونه له يو اوبل سره په اړيکه کې جوړشوي دي.

تمرين:

۱- زموږ په ګران هېواد کې کوم لوى جوماتونه وجود لري؟

۲- د دې جوماتونو ښکلا وې څه ډول دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴

له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پُل) جوړول

ایا کوم لرغونی پل مولیدلی دی ؟

پلونه له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړیږي. که یو اوږد او پنډ لرګی د اوبو په سر کېږدو، د پلونو له ډلې څخه شمېرل کېږي.

انسانانو تر اوسه ډېر زیات پلونه په بېلو بېلو شکلونو له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړ کړي دي. پلونه د اسلامي معماری یو ه په زړه پورې نمونه ده . د دې پلونو محکمتیا، ظرافت او ښکلا د دې سبب شوي ده چې له سلګونو کالو وروسته هم جوړ پاتې شي.

آیا ستاسې په چاپیریال کې لرغوني پلونه شته؟ هغه پلونه چې ستاسې په چاپیریال کې موجود دي، هغې ته په ځیر او دقت سره وګورئ. تاسې هم کولی شئ چې یو پُل لومړی

(۱ انځور) د پُل بیاتي شوی برخې

(۲ انځور) د پُل مختلفې برخې سره نښلوي.

په یو پنډ یا مقوا کاغذ باندې انځوروئ. وروسته د انځور اضافي برخې بیاتي کړئ چې د پُل یو دیوال جوړ شي. جوړ شوی دیوال په بل پنډ کاغذ کېږدئ او شاوخوا یې په پنسل خطونه وباسئ او خطونه په غور سره د بیاتي په واسطه بیاتي کړئ. ترڅو بله کاپي کټه مټه جوړه شي، نو په دې وجه د پل دوه اصلي دیوالونه جوړېږي. د سر پوښلو لپاره له یوه نازک کاغذ څخه کار واخلئ او اوږدوالی یې د پُل د دیوال په اندازه او پلنوالی یې د پُل د عرض په اندازه ونیسئ او کاغذ او اضافي برخې یې بیاتي کړئ. د پُل یو سر پوښ په دیوالو باندې په سریښو ونښلوئ، ترڅو ستاسې لاسي کار جوړ شي او هم کولی شئ چې جوړ شوی پُل په ډبل مقوایي کاغذ ونښلوئ او د خپلې خوښې په رنګو یې رنګه کړئ. که غواړئ پُل ته نوره ښکلا ورکړئ، نو وړې ډبرې، پاڼې او ښاخونه ورپورې ونښلوئ او د پُل لاندینۍ برخه د اوبو په رنګ رنګه کړئ.

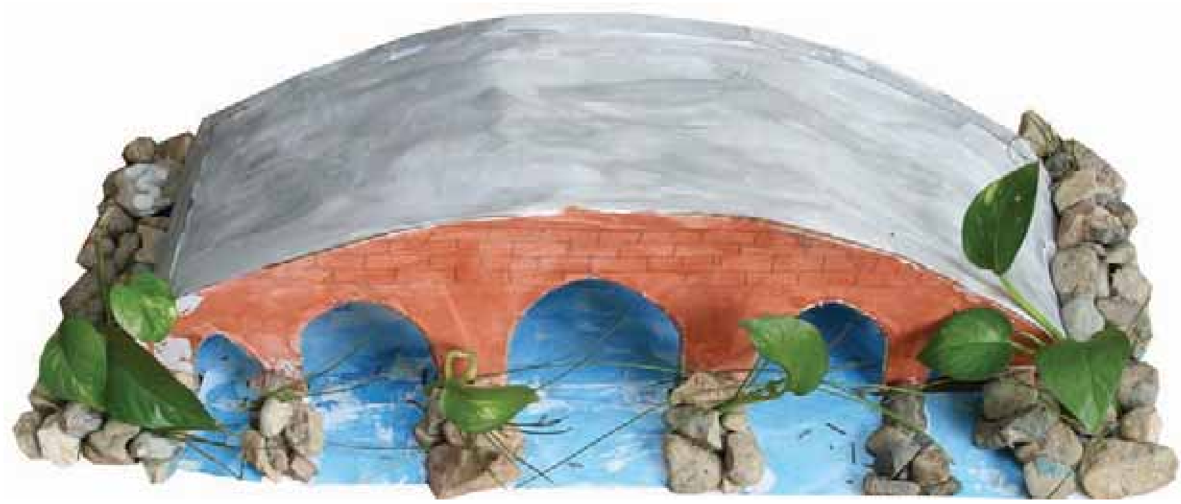

(۳ انځور) د پله لاسي کار

تمرین:

له ډبل او نازک کاغذ څخه په ګټه اخیستنه یو ښکلی پُل جوړ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵

له اسلامي هنرونو سره اشنايي

(۱ انځور) د ښکلی بسم الله الرحمن الرحیم تذهیب

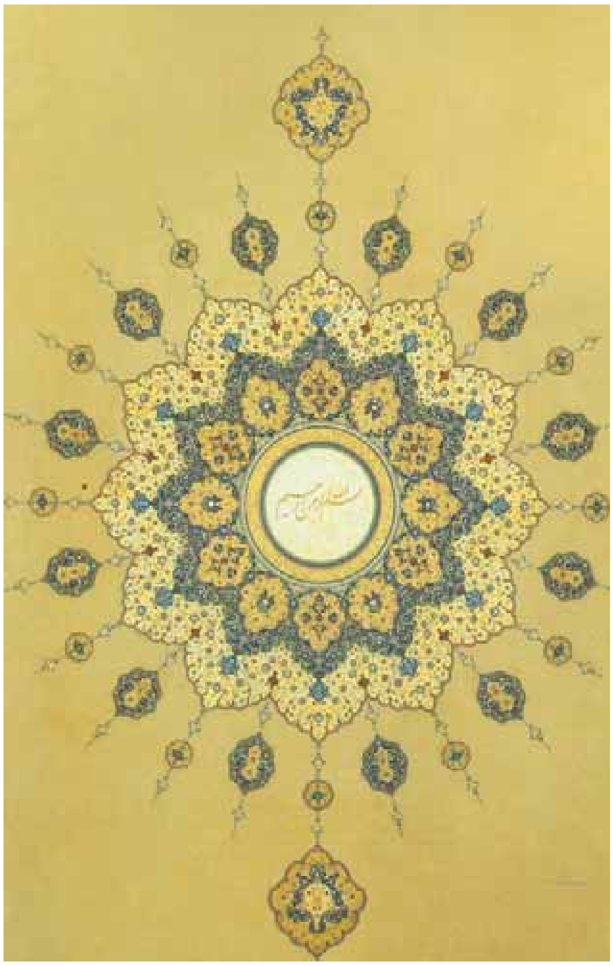

حضرت رسول الله (ص) فرمايلي دي:

((ان الله کتب الاحسان علي کل شیءٍ)) بی له شکه الله (ج) ښیگڼې او ښه والی ته لازمه پاملرنه کړي ده.

په اسلامي تفکر کې هنر د موادو او شیانو د ښکلا وو یوه طریقه ده. هر شی هم څرگند او هم پټه ښه لري چې مسلمان هنرمند باید د هغې په هکله دقیق فکر وکړي. له ډېروښو تناسبونوڅخه په طراحي او د ظرافت په جوړیدو کې گټه واخلي او د هر شي په جوړیدوکې مادي عالم له روحي عالم سره پیوند کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٤ انځور) په دولسمه هجري پېړی کې په هندکې د څرمنی ځلور ټوټې چې په طلايي نقشونو ښکلي کړل شوي دي (د جيوتانا)

په اسلامي هنر کې ښکلا او ګټه دا دوه مهم صفتونه د وسيلو او د ډول ډول هنري آثارو د شيانو د بيانولو لپاره دي. له دې امله د اسلامي هېوادونو په هنري آثارو کې يووالی څرګندېږي چې له دوی دجغرافيايي پولو څخه اوړي.

اسلامي هنر د بېلو بېلو ښکلو او ظريفو لوښو جوړېدنه منځ ته راوړه چې ډېر زرېې نړيوال شهرت ومونډ.

په دې اثارو کې ټولې سطحې په نقشونو او اسلامي خطونو باندې پوښل شوي دي چې په لومړيو وختوکې د قرآنکريم دآيتونو لپاره کاريدې او د وخت په تيريدو د تذهيب په نوم ياد شو چې په کاشي کاريو او قالين اوبدلوکې ترې ګټه واخيستل شوه او د شيانو دسطحو د ښکلا لپاره په بېلو بېلو هنرونو کې، لکه: فلزکاري، کلالي، لرګي کيندنه، شبکه کاري، د تيږو په تراشلو، په تيږه خطاطي، او ګنډلو کې ترې ګټه اخيستل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولې سطحې دوې برخې لري چې یو یې حاشیه او بل متن دی. هر یوه سطحه په بېلو بېلو ډیزاینونو، لیکنو، ښکلي لیک او یا د حسن خط او انځورګرۍ په ترکیبي بڼه جوړې شوې دي.

مرکزي ډیزاینونه د دایرې په شکل طراحي کېږي چې په ښکلیو انځورونو جوړېږي، او د اصلي سطحې د هرو څلور برخو $\frac{1}{4}$ تکرارېږي چې دا مرکزي ډیزاین د (شمشه) یا (نارنج) په نوم او $\frac{1}{4}$ برخه یې څنډه یا (ګوښه) بولي. کله کله څنډه یا شمشه په نورو ښکلیو ډیزاینونو ډکېږي او کله کله متن په یوه تکراري انځورباندې پوښل کېږي او حاشې ته په بل ډیزاین ښکلا ورکوي.

د لوښو په طراحۍ کې د لوښو د بېلو بېلو برخو لپاره ځانګړي ډیزاینونه کارول کېږي. ختین خاورین لوښي په بېلو بېلو ډولونو جوړېږي چې د هرې برخې د ښکلا لپاره یې بېل بېل ډیزاینونه طراحي کېږي. د لوښي د هرې برخې او د ټولولوښو د ډیزاینونو او خطونو تر منځ یووالی او همغږي ډېر ارزښت لري.

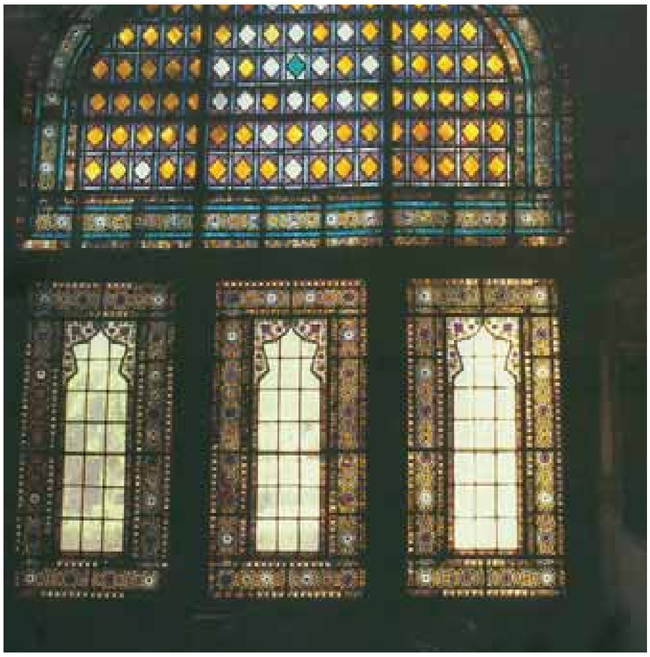

(۳ انځور)شبکه کاري شوی کړکی په اصفهان کې

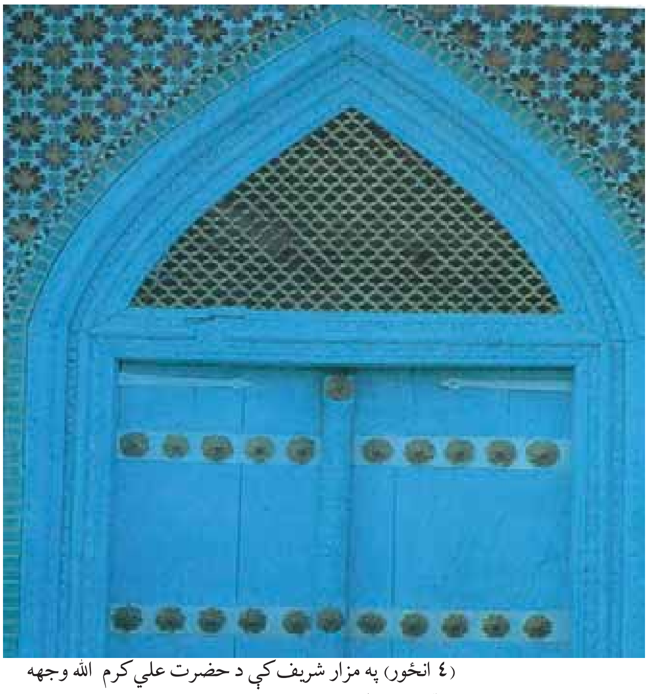

(٤ انځور) په مزار شریف کې د حضرت علي کرم الله وجهه دمقبرې دروازه

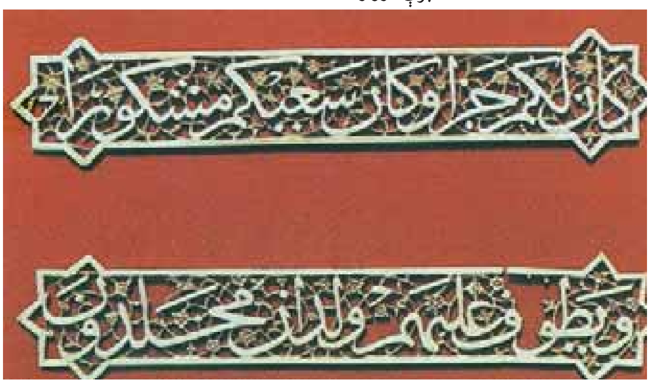

(۵ انځور) د ایران په ارد بیل کې د (شاه اسمعیل د قبر لیکنې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه هغو اثاروکې چې ډيزاينونه دحجم په ديوالونو انځوريږي، د لوښــي دښت، مخ او څنډو اړيکه زيات مهارت ته اړتيا لري.
پــه هغو آثاروکې چې رنــګ کارول کيږي، لکه: ټوکــر اوبدل، قالينې او بدل، کاشـــي کاري او .... هنرمند بايد د رنګ ترکيب، همغږي او ورته والی رامنځته کړي.

(٦ انځور لعابي پتنوس چې د اسکندر په انځور ښکلی شوی دی ق. م څلورمه پيړی.

(۷ انځور) په لسمه پيړۍ کې د ترکيې په استانبول کې په يوه تبرليکنې.

(۸ تصوير) په۱۳۰۰ هجري کال کې د ايران په تبريز کې جوړه شوې قالينه.

تمرين:

۱- داسلامي هنری اثار و مهمې ځانګړتياوې په ګوته کړئ؟

۲- په اسلامي هنرونوکې وحدت او يوالی څه دليل لري؟

۳- ستاسې په چاپيريال کې کوم اسلامي هنر وجود لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶

له ختو خټه د قلمدانۍ جوړول

ایا تراوسه مو د قلمدانۍ د جوړیدو تجربه کړې ده؟

لـه ختـو خټه د قلمدانۍ د جوړیدو لپاره د ختـو د لولو (فتیلوی) له روش خخه باید گټه واخلو. په دې روش کې باید ختې د لاسو په وسیله لوله شي.

(۱انځور)د لوښي لاندني برخه اول لولی جوړې کړی.)

دکار پیل: د لوښي دتلي په جوړولو پیل وکړئ: لومړی د لوښي یا قلمدانی تل په هره اندازه چې ستاسې خوښېږي په دایروي بڼه جوړکړئ. وروسته دخټــو بوړکی (لولې) د یوه ســانتي متر په قطــر د قلمدانی دتلي په اندازه جوړ کړئ لومړنی بوړکي د قلمدانی د تلي ســره ونښــلوئ او بیا د هغې په ســر نور بوړکي په ډېر غور او دقت ونښــلوي ترڅو د قلم د نیمایي په اندازه جوړ شي چې بڼه یې بشپړه شي. د دې لپاره چې بوړکي له یو بل ســره ونښلي بوړکي د لاندینۍ برخې په لوری وتراشئ او کولی شو چې خپلې ګوتې په اوبو لندې کړو او وروسته بوړکیو ته فشار ورکړو، چې یو له بل ســره کلک ونښــلي. دکار په وروستي پړاو کې هغه باید ښوي شي چې د بوړکیو بڼه معلومه نه شي. د دې لپاره چې ستاسې کار ښکلا پیدا کړي نو هغه په ښکلو ډیزاینونو رنګه کړئ.

(۱انځور) لمړنی بوړکي په سطح نښلول شوی دی.

(۲انځور نور بوړکي په سطحه ونښلوي ترڅو قلمدانی جوړه شي.

(٤ تصویر) قلمداني په خپله خوښه رنګه کړئ او قلمونه په کې واچوئ.

(٥ انځور) لندې ختې ته په بېلا بېلو وسیلو فشار ورکړی او بیل بېل ډیزاینونه په کې جوړ کړئ.

(٦ انځور)د قلمدانی باندنی برخه ښویه کړئ.

تمرین:

د بوړکیــو له طریقې څخه په کار اخیســتنه یوه ښــکلي قلمداني جــوړه کړئ او بیا په ښکلیو ډیزاینونو او رنګونو ښکلا ورکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷

له میناتورۍ سره اشنايي

ولې اسلامي میناتوري نړیوال نوم او شهرت لري؟

د مسلمانانو لومړنۍ انځورگري، دطبيعي علومو دکتابونو تصويري کول وو. وروسته له هغې ورو ورو ادبي کتابونه، په ځانگړې ډول د ستروشاعرانو د شعرونو ديوانونه او د داستانونو ځينې صحنې انځوريزې شوې. غربي محققانو په دې دليل چې په ډېره کوچنۍ اندازه او ډېر ظرافت يې دا تصويرونه د میناتور په نوم وبلل. مسلمانانو دکتابونو په انځوريز کولو کې دخوپيرېو په اوږدوکې ډېر پرمختگ وکړ. دوی د ښېلو ښېلو رنگونو،تصويرونه، مارپيچي ترکيب بندي او د عقيدتي مفهومو د بيانولو له امله د ښکلا او هنري ارزښت لوړو پوړيوته ورسيدل او نړيوال شهرت يې پيدا کړ.

(۱ انځور) د منابع الحيوان ابن بختيشوع دکتاب يوه پاڼه په اومه هجري قمري پيړۍ کې (نرزمری او ښځه زمری)

(۲ انځـور) دخواجـوی کرمانی ديـوان: د هماۍ او همايون زرم، بغداد ۷۹۹ هـ ق کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغو انځور ګرانوچې شعرونه يې انځوريزکول، په شعرونو کې نغښتو عقيدتي مفهومونو ته يې ځانګړې پاملرنه درلوده. لويو شاعرانو، بېل بېل مضمونونه د شعر په ژبه بيانول، انځورګرانو هم له ښکلا او رنګونو څخه په ګټه اخيستنه دا شعرونه د تصوير په بڼه انځورول چې د بېلو بېلو مفهومونو او موضوعګانو سره يې ډېره لګوله. له دې امله ميناتور، يو ډول خيال (ذهني) انځور ګري ده.

(۳- انځور) (هارون الرشيد) په حمام کې د خمسه نظامي له کتاب څخه د کمال الدين بهزاد اثر هرات، ۹۰۰ هـ..ق.

په ميناتور کې له طبيعت څخه پيروي نه کوي، بلکې د شکلو په ساده کولو ، د رنګونو په بدلون ، د بېلو بېلو صحنو تمثيل او د ډول ډول موضوعګانو تصويرونه کاږي. په دې اثارو کې هنرمندان هغه نرۍ تصويروي چې په هغې کې نقاشي ډېره روښانه ده، ډېر ځليدونکي رنګونه، بې له حجمه شکلونه، زيات ظرافت او ښکلا، ګلونه او بوټي په تازه ګۍ کې تصوير شوي دي. فضايي ژوره ښودل شوې ده.په تصوير کې هېڅ سيوري نه ليدل کېږي.

(٤انځور)

ډېرو انځورګرانو د اسلامي ميناتور د شکل نيولو او وده ورکولو په هکله ستري ونډې سرته رسولي دي او ځينو تر هغې هم سترې دندې تر سره کړي دي چې د دوی له ميناتوريو څخه، نورو الهام اخيسته لکه: (جنيد السلطان) (کمال الدين بهراد) او سلطان محمد چې د دوی د آثارو نمونې په دې درس کې وينئ.

(۵ انځور)

تمرين:

۱- کومې موضوعګانې په دې انځور ګريو کې وينئ؟ د نقاشيو په هکله يې پخپلوکې سره وغږيږئ.

۲- په دې تصويرو کې کوم شکلونه او رنګونه وينئ؟ د انځور ګرۍ په هنر کې شکلونو او رنګونو ته پاملرنه وکړئ اويه هکله يې پخپلو کې سره وغږيږئ.

۳- د (جشن ، او کوچنی اختر) د کارتونو په ميناتوريو کې ترکيب بند او مارپيچي حرکتونه پيدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸

د قرآنکریم د رحل جوړول

ایا تراوسه مو د قرآنکریم د رحل د جوړولو په هکله فکر کړی دی؟

مسلمانان د قرآن عظیم الشان لپاره چې د خدای(ج) کتاب دی، ښکلي رحیلونه جوړوي. ترڅو د تلاوت په وخت کې قرآنکریم له ځمکې څخه پورته پرې کېښودل شي. د قرآنکریم رحل د دوو لرګیو څخه جوړېږي، چې یو په بل کې اوبدکېږي چې په اسانی سره خلاص او ترل کېږي. د قرآنکریم د تلاوت په وخت کې رحل خلاصوي او له تلاوت څخه وروسته یې ترې او په داسې ځای کې یې ږدي چې کم ځای ونیسي.

تاسې هم کولی شئ چې هغه رحل ته ورته چې هنرمندان یې له لرګي څخه جوړوي له ډبل مقوا کاغذ څخه جوړکړئ. لومړی مقوا کاغذ د مستطیل په بڼه بیاتي کړئ. وروسته د مستطیل اندازه په دوو ورو برخو وویشئ چې

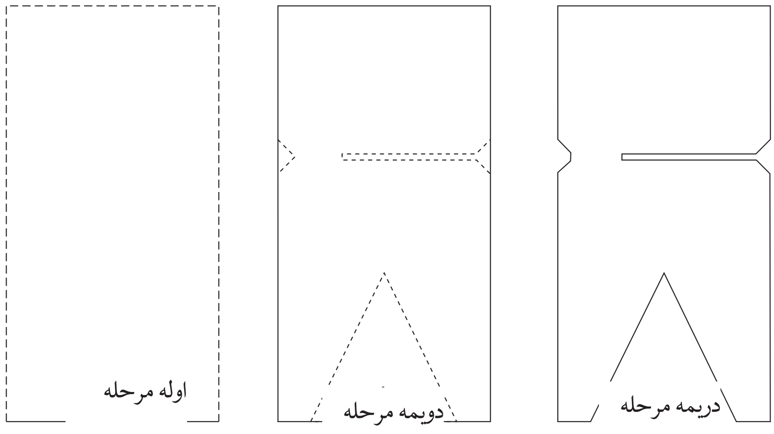

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه یې (قرآنکریم دکیښودلو) او بله یې د(پښو) برخه ده، لکه: څنګه چې په شکل کې ښودل شوي دي، مقوا کاغذ د تیرې چړې او یا بیاتی په واسطه پرې کړئ. پام مو وي چې د مستطیل عرض تر پایه پورې بیاتي نه کړئ چې کوچنی برخې نه لویې برخې جلا نه شي. وروسته د پښو یا لاندینی برخه کې یې یو عمودي مثلث انځور کړئ او هغه هم بیاتي کړئ. ترڅو د رحل پښې محکمې او ښکلي شي. د دې مرحلې ترسرته رسولو وروسته دواړه برخې له بیاتي شوي ځای څخه یو په بل کې ننه باسئ.

د دې لپاره چې ستاسې رحل ښکلا پیدا کړي، نو د الله په مقدس نوم او یا په نورو دعاګانو او اسلامي ډیزاینونو ښکلا ورکړئ. دا ډیزاینونه د مقوا کاغذ او رحل په باندنیو دیوالو باندې په تور او سپین ډول او یا رنګه انځور کړئ. د دې کار لپاره د رحل باندینیو دیوالونو په لویو او کوچنیو برخو ښکلې ډیزاینونه انځور کړئ، ترڅو د رحل دواړو باندنیو برخو ته ښکلا ور وبخښي وروسته بیا په خپل رحل کې قرآنکریم کېږدئ او تلاوت یې وکړئ.

تمرین:

۱- تراوسه مو د قرآنکریم څو ډوله رحلونه لیدلي دي؟ هغه له کومو موادو څخه جوړ شوی دي؟ ایا د رحل په دیوالونو ښکلاوي دي؟ دا ښکلا وې څه ډول دي؟

۲- د رحلو د دیوالونو دیو ځای کولو لپاره کومې لارې په کاروړو؟

۳- له مقوا کاغذ څخه یو رحل جوړ کړئ او په خپله خوښه ښکلا یي دیوالونه ډیزاین کاري کړئ او د خپلې خوښې په طریقه یې دیوالونو سره ونښلوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹

له افغاني هنرمندانو سره اشنا کیدل

له افغاني هنرمندانو څخه کوم کسان پیژنئ؟
هر یو د هنر په کومو څانګو کې فعالیت کوي؟

استاد محمد سعید مشعل:

حاجي محمد سعید (مشعل) د محمود(غوري) زوی په کال ۱۲۹۵ هـ ش کال کې د غور ولایت د(تیوره) په کلي کې وزیږید.

استاد مشعل په یوه هنر پالونکې کورنۍ کې لوی شوی و. د ځوانۍ په وختوکې یې هنري کاروته پام ور واوښت. هڅه یې وکړه چې د استاد کمال الدین بهزاد مکتب را ژوندی کړي.

استاد له میناتور څخه پرته د حاشیو په ښکلا (تذهیب) کې د ډېرو تکړه هنرمندانو په ډله کې شمېرل شوی دی. استاد په میناتورۍ کې نوښت رامنځ ته کړ څکه چې ده ځانګړې لاره او روش درلود او د استاد کمال الدین بهزاد د مکتب له پیروانو څخه حسابیږي. استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرو شاګردانو ته هنري زده کړه ور په برخه کړي ده او ستر هنري خدمتونه يې سرته رسولي دي. استاد مشعل په ۱۳۷٦ هـ. ش کال کې د دلوې د مياشتې په لسمه نېټه له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې او د ابدي ژوندانه په لور روان شو. د ده ځينې اثار د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت په ملي ګالرۍ، دولتي تالارونو او د خلکو په کورونو کې ساتل کېږي.

استاد عزيز الدين وکيلي پوپلزای:

استاد په ۱۲۹۷ هـ .ش کال د سنبلې د مياشتې په ۱٦مه نېټه د کابل په چهاردهي کې وزېږېد. نوموړی له دې امله په (اووه قلمي) خطاط باندې مشهور دی چې په خط کې نوښتکاريو، نقاشۍ او انځور ګرۍ کې د ګران افغانستان له نوميالیو هنرمندانو څخه و. ده د کار په ښکلا او ظرافت کې ساری نه درلود، همدارنګه د استاد وکيلي د تابلوګانو په حاشيو او متنونو کې ډېرې مهمې افغاني هنري پديدې ترسترګو کېږي. استاد وکيلي په هنري کارونو سربېره د خطاطۍ د هنر او تاريخي پېښو په هکله زيات کتابونه ليکلي دي. استاد د ۱۳۷٦ هـ.ش کال په لومړنيو مياشتو کې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې. روح دې ښاد وي.

تمرين:

تاسې پخپلو ولايتونو کې هنرمندان پيژنئ؟ د هغوی د مهمو آثارو نوم واخلئ.

۲۰

له افغاني هنرونو سره اشنا کیدل

د قالینې ځټ ته په ځیر سره وګورئ او ووینئ چې د هغې تار او پود د ګنډې په وسیله څه ډول سره نښلول شوي دي؟

دقالینی پر مخ څه شی وینئ؟ د قالینې رنګین ډیزاینونه څه ډول په پر له پسې ګنډو رامنځته شوي دي؟

کله چې په قالینی کښینئ او یا پر هغې باندې لمونځ کوئ څه احساس درته پیدا کېږي؟ د هنر لومړی ځانګې په افغانستان کې زرګونه کلونه لرغونتیا لري.

کــه څــه هم د هنري آثار و تولید د انســانانو د اړتیا وو دلیرې کولو ســر چینه ده، دقیقــه طراحــي، د بېلو بېلو ډیزاینونو کارول، د دې هېواد د هنرمندانو د بېلا بېلو

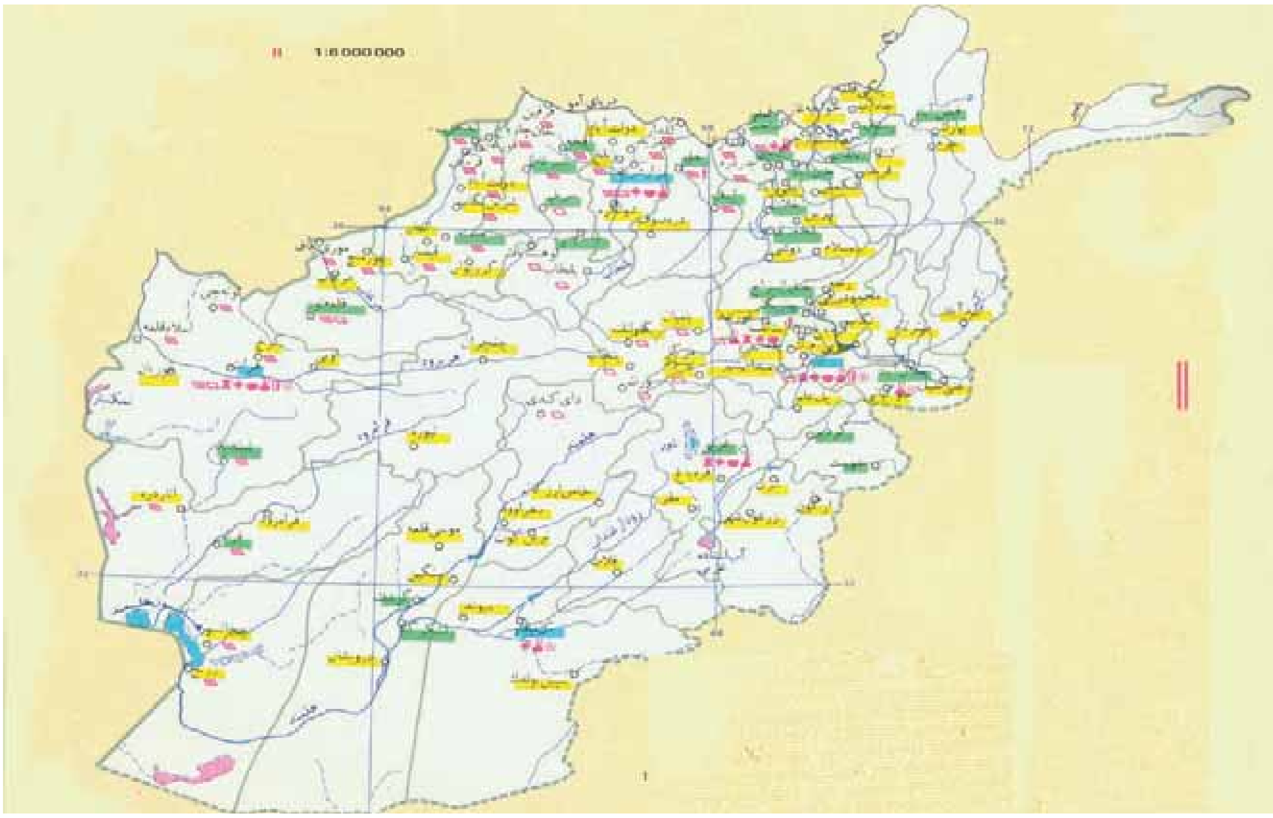

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

نسـلونو ذوق د تاریـخ په اوږدوکې څرګنـدوي د خلکـو هنـري مینه تکواو پارچوته رنـګ او ډیزاینونه وربخښي، ښـکلي او نرم فرشونه اوبي، ودانیو ته د قرآنکریم په مبارکو آیاتونو ښـکلا ورکوي، سـفالي او فلزي لوښي په ظرافت سره ښکلي کـوي، دروازو، منبرونو او د لرګي رحلونــو ته ښـکلا ورکوي، کاري لوښي ښـکلي کوي، ترڅو انسان هره شـیبه د ظرافت او ښکلا سره اړیکې ولري، نوهغو ته یې ښـکلا او ډیزاینونــه ورکــړي دي، نن هم د پوسـتینو جوړول، د سـرامیکي (کلالي) لوښــو جوړول، د ښکلا غالیــو او بــدل او ..... د هېواد په مختلفو سیمو کې دوام لري.

او ډېر وګړي د دغه صنایعو په جوړلولګیا دي. څومره چې د تاریخي هنري آثاروساتنه ډېر ارزښت لري، همدارنګه د ډیزاینونو، بېلا بېلو هنرونو د جوړولو، کارولو او د ښکلاووطریقو او روښونو انتقال وروستیو نسلونو ته ډیره زیاته اړتیا ده.

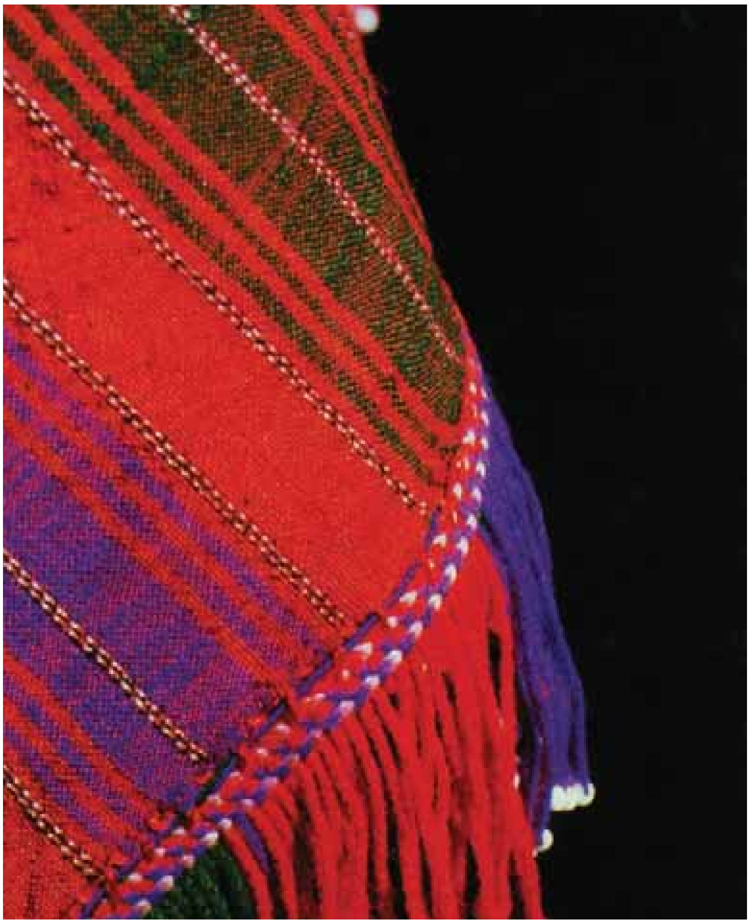

د لاسي صنایعو تولید سربېره پر هنري او فرهنګي اړخونو داخلي او باندنیو بازارونو ته د هغو عرضه کول د اقتصاد له پلوه زیات ارزښت لري. د افغانستان په نقشه کې د لاسي صنایعو او بېلو بېلو هنرونو عمده مرکزونو ته پاملرنه وکړئ. د افغانستان په بېلو بېلو ښارونو کې خلک په بېلابېلو هنرونو بوخت دي او بېل بېل لاسي صنایع تولیدوي. د مثال په توګه په کابل ښار کې د معمارۍ، بخارۍ جوړونه، پښګري. فلزکاري، مسګري، زرګري، کندنکاري، د مریو ګنډل، د ټوکرو او بدل، دتیږو تراشل ، کلالي، نقاشي، د غالیواو بدل، خامك ګنډل وجود لري. په نورو ښاروکې د ټوکر او بدلو، وریښم او بدلو، شال او بدلو، دګلدوزۍ بېل بېل ډولونه شته ټوکریا رخت ته ښکلا ورکول، لکه: د مریوګنډل، خامك ګنډنه، له ختې څخه د سفالي لوښو جوړیدل، کلالي، د لاجور دو د غمیو جوړیدل او ډېرینو لوښو د جوړیدو هنرونه ادامه لري. چې یو له هغو څخه په هرات کې ښیښه جوړیدنه ده چې د ځانګړي ظرافت درلوودنکي ده. د ماتو او بېکاره ښیښو ویلي کولو څخه وروسته رنګونه ور سره ترکیب کوي چې میرمنې او نارینه کله ګډ او کله هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېـل بېل پـه دې کارونـو بوخت دي.
او په بيلو بيلو شـکلونو گيلاسـونه او ښـکلي لوښـي د لاس او اور په واسـطه توليد وي چې د امريکا او اورپا بازارونو ته يې لار پرانيستې ده که څه هم دا اثار د افغانستان په بېلا بېلو ښـارونو کې ليدل کېږي چې د ټولو سـيمو په اثارو کـې ورته والى شـته دى. د ډيزاينونـو، رنگونو او جوړولو طريقې او روشـونه يې بېل دي.د هرې سـيمې د هنرمندانو ذوق او ابتکار د دې سبب کېږي چې د ډيزاينونو او ثارو جوړول بېلې څانگړتياوې پيداکړي. هغه بدلونونه چې هنرمندانو د تاريخ په بېلو بېلو دوروکې په هنري آثاروکې رامنځ ته کړي دي، د هنر د مختلفو څانگو د ودې او تحول سـبب شـوي دي. د همدې تحول له امله ده چې نن د لاسي صنايعو څانگې لوړو پوړيو ته رسـيدلي دي چې ډېر ارزښـتناک اثار توليديږي، لکه: د اسـتالف کلالي(سراميک) چې د افغانستان د ډېرو مشهورو کلاليو څخه ده چې په بېلو بېلو ښارونو کې يې د خرڅلاو بازارونه تاوده دي.

تمرين:
١- ستاسې په سيمه کې کوم لاسي صنايع شته دي؟
٢- تاسې د هنرونو کومې څانگې سره اشنا ياست؟
٣- له کوم افغاني هنر سره مينه او علاقه لرئ؟
٤- ايا دهنر د خپلې خوښې څانگې لپاره نوې نظريه وړاندې کولى شئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱ دافغانستان له ملي موزيمونو سره اشنا کيدل

د مزارشريف موزيم:

د مزارشريف موزيم اوږده مخينه او لرغونتيا لري. له هغه وخت څخه چې د حضرت علي کرم الله وجهه مقبرې ته پادشاه هانو سوغاتونه ورکول، د دې موزيم د جوړيدو سبب شو دا تحفی او هديې د روضې په يوه ځانګړې کوټه کې ساتل کيدې. د مزار موزيم سربېره پر قيمتي ډاليو، د مسکوکاتو او نه پيدا کيدونکو کتابونو په ځانګړې ډول د خطي نسخو کتابونه چې د هغې له ډلې څخه د قرآن عظيم الشان نسخې د قرآنکريم ځينې تفسيرونه چې له زيات ارزښت څخه برخمن دي. پخپله مبارکه روضه د معمارۍ د هنر يو لرغونی سبک دی. چې په مبارکو آياتونو ښکلی شوی دی. دا مبارکه روضه يوه تاريخي لرغونی وداني ده. په دې موزيمو سربېره زموږ په ګران هېواد کې شخصي موزيمونه هم شتون لري د نمونې په ډول سلطاني موزيم د يادولو وړلری.

د هرات موزيم:

په ۱۳۰۲ هـ.ش يا ۱۳۰٤ هـ. ش کال کې د هرات موزيم تاسيس شو او په۱۳۱۰ هـ .ش کال کې د هرات د ښار ښاروالۍ ته وسپارل شو او په ۱۳۱۲ هـ. ش کال د هرات د ښاروالۍ د مقام په حکم د پارک هوټل ودانۍ ته وليږدول شو. په هغې کې چې کوم اثار موجودوو هغه د خلکو ننداريې ته ايښودل شوي وو. اکثره اثار يې د ښاروالۍ له بودجې څخه اخيستل شوي دي هغه اثار چې په هډه او بګرام کې د کيندنو په نتيجه کې لاس ته راغلي وو، د کابل د موزيم لخوا دسوغات او ډالۍ په ډول په ۱۳۲۵ هـ .ش کال دهرات موزيم ته سپارل شوي دي.

د ميمنې موزيم:

د ميمنې د ښار په يوه تاريخي غونډۍ کې د ناڅاپي کشفياتو په نتيجه کې د غوريانو د دورې مسي سکې په لاس راغلي چې په ۱۳۳۵ هـ.ش کال کې يې د ميمنې د موزيم د جوړيدو زمينه برابره کړه، ترڅو په هغې کې لرغوني اثار او شيان وساتل شي، د ميمنې د موزيم د مديرانو په هلو ځلو په کم وخت کې د ډېرو لرغونو او قديمي اثارو څخه برخمن شو او ننداره يې په ۱۳۳٦ هـ .ش کال کې پيل شوه دا ننداريې دومره په زړه پورې وې چې دميمنې خلکو خپل قيمتي او تاريخي آثارد تحفې او ډالۍ په ډول دې موزيم ته ورکړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمنابعوفهرست

۱- غلام محی الدین شبنم، د ځوانانو او نویو ځوانانو د نقاشۍ د لوستلو لاربښود۱۳۸۰کال
۲- د هنر د لوست لاربښود لومړیو، دویمو او دریمو ټولګیو د ښوونکو لپاره کود نمبر ۵۳/٤، ۱۳۸۵
۳- د تجسمي هنرونواصول، دکتور محمد حسین حلیمي.
٤- د تجسمي هنرونو اصول، فني او حرفوي کوډ۲۱/ ۳۵۸، ۱۳۸٦ هـ.ش.
۵- دتجسمي هنرونو سره اشناکیدل کوډ ۳۵۸/۳۷، ۱۳۸٤ هـ.ش.
٦- فني طراحي ۱، جلد فني اوحرفوي کوډ ۹۲/ ۳۵۹، ۱۳۸۱ هـ.ش.
۷- هندسي نقشونه ۱،جلد فني او حرفوي کوډ٤۸۵، ۱۳۸٤ هـ.ش.
۸- د محلي انځور ګرۍ کارګاه فني او حرفوي کوډ۷۷/ ۳۵۹، ۱۳۸٦ هـ.ش.
۹- د لاسي چاپ کارګاه فني او حرفوي کوډ۲۰/ ۳۵۸، ۱۳۸٤ هـ .ش.
۱۰- د ایران د کاشي کاریو په هنر مقدمه محمد یوسف کیاني، فاطمه کریمي او عبد الله قوچاني و رضا عباس موزیم ۱۳٦۲ هـ.ش.
۱۱- د هنر دایره المعارف، روئیس پاکبار، د معاصر فرهنګ انتشارت.
۱۲- اسلامي هنر ارنست کونل.
۱۳- اسلامي هنر ژبه او بیان، تیوس بوکهارت.
۱٤ د ایران د لاسي صنایعوسره اشناکیدل، ۱ جلد فني او حرفوي کوډ۳۵۹/۳۰، ۱۳۷۸، هـ.ش.
۱۵- د ایران د لاسي صنایعو په لور، د احمد لارام په اهتمام. د ایران د تهران د ملي بانک. انتشارت ۱۳۵٦ هـ.ش.
۱٦- علم په اسلام کې، د احمد لارام په اهتمام د تهران د سروش انتشارت ۱۳٦٦ هـ.ش.
۱۷- د خوشنو یسۍ هنر اول او دویم جلد، کوډ ۵/ ۲۰٤.
۱۸- د خط ښکلا په اسلامي فرهنګ کې، ان ماری شیمل د قدس ولایت انتشارت.
۱۹- د خط تاریخ او د افغانستان پخوانۍ لیکنې عبدالحي حبیبي.
۲۰- د ایران نقاشي، بازیل ګري د تهران د نوي عصر انتشارت ۱۳٦۹ هـ.ش.
۲۱- د ایران د نقاشي هنرته کتنه، ډکتر اکبر تجویدي. د فرهنګ او اسلامي ارشاد انتشارت تهران ۱۳۷۵ هـ.ش.
۲۲- د هنر کارګاه ۱ جلد د پوهنځی نه مخکې کوډ۵۹٤، ۱۳۸۷ هـ.ش.
۲۳- د هنرسیر په تاریخ ۲ جلد. د پوهنځی نه مخکې کوډ۸/ ۵۹٤ ۱۳۸٦ هـ.ش.
۲٤- د افغانستان د تاریخ فشرده، فاروق انصاري، دمطالعاتو مرکزکابل ۱۳۸٦ هـ.ش.
۲۵- موزیم پیژندنه او د موزیمونو سیر په افغانستان کې، د ائنوګرامی دیپارتمنت او باستان پیژندنه د اجتماعي علومو پوهنځی، د کابل پوهنتون پوهندوی محمد رسول باوري کابل ۱۳۷۵ هـ.ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library